ШТОТЫДНЁВАЯ ГАЗЕТА ДЛЯ СУАЙЧЫННІКАЎ ЗА МЕЖАМІ БАЦЬКАЎШЧЫНЫ

Голас Радзімы

№ 40 (2338) 7 кастрычніка 1993 г. Выдаецца з 1955 г.

Цана 10 рублёў.

"Я ЗАСТАЎСЯ ТЫМ ЖА НАЦЫЯНАЛЬНЫМ ДЭМАКРАТАМ"

На допыце перад следчымі ДПУ Вацлаў Ластоўскі не крывіў душой. Ён пацвердзіў свае нацыянальна-дэмакратычныя перакананні, прызнаўшы сябе з гэтае ж высновы вінаватым перад бальшавіцкімі ўладамі, аплаціўшы сваю беларускую перакананасць выгнаннем з Бацькаўшчыны, а затым і ўласным жыццём. Такога не магло здарыцца ні ў Коўне, адкуль Ластоўскі ў 1927 годзе пераехаў на працу ў Менск, ні ў Варшаве, куды перад тым яму прапаноўвалі пераязджаць заходнебеларускія дзеячы. Там зняволіць і судзіць маглі толькі за процiпраўныя, нязгодныя з законамі дзеянні. Тут, у СССР, альбо ў БССР каралі за адметнасць думкі, супярэчнай ці нават адрознай ад пануючай ідэалогіі. Але трагічны зыход вядомага дзеяча-адраджэнца не адно ў паслядоўнасці ягоных перакананняў. На шалях пакутнага лёсу Ластоўскага заважылі і ўласныя ілюзіі, надзея спалучыць, як зазначаў у сваіх паказаннях, нацыянальны дэмакратызм і савецкі лад. Шляхетнае спадзяванне памкнула яго на радзіму, і яно ж фактычна праз тры гады замкнула за ім турэмную браму. Жорсткі парадокс абярнуўся злавеснаю расплатаю не для аднаго Ластоўскага, аб чым цяпер шырока вядома з розных публікацый па справе так званага Саюза вызвалення Беларусі, рэпрэсіўнае антынацдэмаўскае кампаніі, разгорнутай на пачатку 30-х у БССР бальшавіцкімі прапагандовымі і карнымі службамі.

Публікуемыя ніжэй у фрагментах паказанні В.Ластоўскага (захоўваюцца ў Архіве КДБ Рэспублікі Беларусь, справа 20951-С, т.4, 31 ліпеня—7 кастрычніка 1930 года) пашыраюць і дапаўняюць часткова ўжо знаную карціну расправы над беларушчынай у Беларусі. Адначасна ў нечым давяршаюць творчы й асабовы партрэт неардынарнае, далёка не разгаданае постаці аднаго з вядучых беларускіх палітыкаў, пісьменнікаў, вучоных. Нямала пытанняў тоіць у сабе прапануемы чытачам "Голасу Радзімы" матэрыял. Адно з іх, ці не асноўвае — характар беларускага нацыянал-дэмакратызму, дакладней, правіны ягоных носьбітаў перад уладнаю сістэмай, што гэтак каварна абышлася са сваім фактычным саюзнікам па рэвалюцыйнаму змаганню.

З тэксту Ластоўскага паўстаюць канкрэтныя ідэйныя рысы нацыянальнага дзеяча, прэпараваныя следствам у нешта накшталт, абвінаваўчых улікаў, "состава преступления" падследнага, змушанага да саманагавору й пакаяння ў злачынстве, якога не зрабіў.

Вось "грахі", у якіх мусіў каяцца перад следчымі Ластоўскі:

адданасць ідэі Беларусі, беларускай дэмакратычнай незалежнай дзяржаве; повязь гэтае ідэі з мэтамі сацыялістычнага будаўніцтва, заклапочанасць нацыянальна-беларускімі, адэкватнымі саманазве рэспублікі падставамі палітычнага і эканамічнага ладу, кадравай палітыкі, самабытнасцю, беспарашкодным і ўсебаковым развіццём нацыянальнае культуры, навукі, асабліва беларускае мовы; непагаджэнне з фармальна-кампанейскім падыходам бальшавіцкіх уладаў да беларусізацыі (яе жалюгодны фінал наступіў неўзабаве), з русіфікатарскім засіллем ("в учреждениях и школах более слышится русский, чем белорусский язык,.. университет благодаря своим в большинстве русским кадрам проводит русификацию"), з гвалтоўнай калектывізацыяй і г.д. Словам, перад намі якасці Грамадзяніна-Патрыёта, пакаранне за якія лішні раз выяўляе антычалавечую, антыбеларускую сутнасць бальшавізму, што гэтулькі часу нявечыў плоць і дух народа.

Сёння, калі ў незалежнай Беларусі гэтым якасцям вяртаецца іх першасны, нескажоны сэнс, паказанні Вацлава Ластоўскага прачытваюцца як абвінавачанне і прысуд партыйна-таталітарнай сістэме, пры якой любоў да Бацькаўшчыны кваліфікавалася і каралася як злачынства. Прачытваецца як засцярога, заклясце: будзь чуйны, Беларусе. Не дай чароднаму месіі-сатане спакусіць сябе ў тванішча "светлага ўчора", дзе пад блюзнерскім лозунгам "Мы дружбой, единством и братством сильны" (дасюль, кажуць, красуецца над прывакзальнымі "варотамі" беларускае сталіцы) шматмільённую самабытную нацыю пачнуць зноў перараблясць у "інтэрнацыянальнага" мутанта — на пасмешышча другім народам і дзяржавам. Тым болей, што вуснамі Ластоўскага з гэтых жа старонак па-свойму прамаўляюць да нас і другія прарочыя галасы — Янкі Купалы, Максіма Гарэцкага, Сцяпана Некрашэвіча, Усевалада Ігнатоўскага... Прамаўляе ў балесным дакорлівым маўчанні ўся расстраляная, знявечаная і ўваскрослая Беларусь.

Такое ў мяне, вядома, асабістае прачытанне пададзенага ніжэй тэксту. У іншага чытача яно можа быць іншым. Але Вацлаў Ластоўскі адзін — яму і слова.

Аляксей КАЎКА.

(Паказанні В.Ластоўскага пад загалоўкам "Я застаўся тым жа нацыянальным дэмакратам..." чытайце на 5-й стар.).

Вацлаў ЛАСТОЎСКІ (другі справа) з жонкай Станіславай ЛАСТОЎСКАЙ у этнаграфічнай экспедыцыі - ваколіцы м. Даманавічы на Случчыне (цяпер Салігорскі раён). Лета 1928. З архіва Беларускае бібліятэкі-музея імя Францішка Скарыны ў Лондане. Фотарэпрадукцыя Эдварда МІХАЛІКА.

Сярэдняя школа ў вёсцы Сенніца пад Мінскам мае добрую славу. У ёй некалі вучыліся пісьменнікі Янка Купала і С.Шушкевіч.

(Фотарэпартаж аб Сенніцкай школе змешчаны на 8-й стар. А гэты здымак зроблены Віктарам СТАВЕРАМ у школе на ўроку беларускай мовы).

ДЗЯРЖАВА І ПЕНСІЯНЕРЫ

КАЛІ НАСТУПАЕ ВОСЕНЬ ЖЫЦЦЯ

А ўсё ж такі, калі разабрацца, чалавечае жыццё пабудавана па самых дэмакратычных з усіх прыдуманых Богам і людзьмі законах, бо ў ім існуюць звышвызначаныя заканамернасці, якія не залежаць ні ад нашых жаданняў, ні ад грошай, ні ад сацыяльнага становішча. Адна з такіх непазбежнасцей, што раней ці пазней напаткае кожнага, — старасць. Ад яе не адкупіцца ні сувязямі, ні хабарам, ні службовымі прывілеямі. Проста раней ці пазней вочы пачынаюць горш бачыць, суставы цяжэй разгінаюцца, а сівізну не схаваць нават самай добрай фарбай. І зноў жа, калі разабрацца, то нічога трагічнага ў гэтым няма, бо прыходзіць яна не знянацку, а рыхтуемся мы да яе так ці інакш усё жыццё. Нават калі і думаць пра гэта не хочацца, але ж і ў 20 гадоў ведаеш, што калі-небудзь будзе 70, прыйдзе час падводзіць вынікі, азірнуцца на пражытае і з годнасцю прыняць непазбежнае. Напэўна, менавіта таму ва ўсе часы людзі імкнуліся знайсці добрыя словы, каб вызначыць гэтую пару чалавечага існавання. Старасць называлі і паважліва — высакароднай, і паэтычна — восенню жыцця, і з мяккай цеплынёю — заслужаным адпачынкам. Уласна кажучы, такім і павінен быць немітуслівы, прыстойны фінал плённага жыцця сярод клапатлівых дзяцей і гарэзлівых унукаў, напоўнены любоўю і павагай родных і грамадства за гады і сілы, аддадзеныя на яго карысць.

Эх, каб чутае бачыць... — вось адзіныя словы і пачуцці, якія ўзнікаюць, калі спрабуеш спраецыраваць гэтую ідылічную карціну на наша сённяшняе жыццё.

(Заканчэнне на 3-й стар.).

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ЗВАРОТ В.КЕБІЧА

ЗА ДРУЖБУ БЕЗ ФАЛЬШУ

Да грамадзян рэспублікі звярнуўся Старшыня Савета Міністраў Беларусі В.Кебіч з нагоды 50-годдзя вызвалення нашай зямлі ад нямецкіх акупантаў. Прэм"ер нагадаў пра трагічныя ахвяры беларускага народа ў Вялікай Айчыннай вайне і яго гераізм.

Мы назаўсёды захаваем у памяці подзвігі людзей усіх нацый і народнасцей, якія знішчылі фашызм на беларускай зямлі, будзем памятаць і шанаваць усіх удзельнікаў антыфашысцкай барацьбы, гаворыцца ў звароце прэм"ера.

Гаворачы пра дзень сённяшні, В.Кебіч адзначае, што цяпер пачынаецца новы працэс умацавання гістарычных сувязей. Дружба, супрацоўніцтва, адзінства з усімі брацкімі народамі без фальшу, хлусні і падману становяцца рэальнасцю. Мы знаходзімся ў пачатку вялікага гістарычнага шляху, наперадзе велізарная карпатлівая работа. У тыя далёкія гады мы перамаглі адзінай сілай, сёння ідзе яднанне ў імя вялікіх мэт — шчасця і дабрабыту кожнага чалавека.

ЗАЯВЫ БСДГ

ДА ПІЛЬНАСЦІ І КАНСАЛІДАЦЫІ

Выканкам ЦР БСДГ выступіў з заявай, у якой лічыць, што "дзеянні прадстаўнікоў праўрадавага наменклатурнага дэпутацкага аб"яднання "Беларусь" і іншых праімперскіх сіл накшталт Народнага Руху Беларусі, якія ініцыіруюць апошнім часам "звароты" і "кангрэсы" з мэтай утварэння "канфедэрацыі" з Расіяй "аднаўлення адзінай дзяржаўнасці з'яўляюцца спробай адцягнуць увагу грамадскасці краіны ад поўнага банкруцтва ўрада В.Кебіча, які гэтыя сілы падтрымлівае".

Урад абвінавачваецца ў некампетэнтных дзеяннях, у прыватнасці, што датычыцца выканання дзяржаўнай праграмы пераходу да рынкавай эканомікі. На думку Грамады, гэта прынесла Беларусі знешнюю запазычанасць, якая менеей чым за два гады ўзрасла з нуля да амаль 1 мільярда долараў [растрачаных без карысці для народа], шалёную інфляцыю, энергетычны крызіс, уступленне ў ваенны саюз з ваюючымі дзяржавамі. Цяпер, каб утрымацца ля ўлады, Кебіч і тыя, хто за ім стаіць, гатовы адмовіцца ад суверэнітэту Беларусі.

Грамадзяне Беларусі не павінны даць сябе ашукаць, перасцерагае БСДГ. Ні новая канфедэрацыя [якой па сутнасці з"яўляецца СНД з самага пачатку], ні аднаўленне "адзінай дзяржаўнасці" не выратуюць цяжкахворую беларускую эканоміку, не прынясуць дабрабыту народу. Сацыял-дэмакраты звяртаюцца да ўсіх грамадзян Беларусі з заклікам да пільнасці і кансалідацыі.

Выканкам ЦР БСДГ прапанаваў усім дэмакратычным партыям, рухам, арганізацыям, прафсаюзам і прадпрымальнікам правесці да пачатку чарговай сесіі Вярхоўнага Савета ўсебеларускую канферэнцыю па праблеме ўтварэння кааліцыйнага ўрада народнага даверу і шляхах выхаду Беларусі з эканамічнага і палітычнага крызісу.

* * *

Выканкам ЦР БСДГ канстатуе, што апошнія ўказы прэзідэнта Б.Ельцына былі выкліканы канфрантацыйнымі паводзінамі Вярхоўнага Савета Расіі, які блакіраваў выхад з крызісу ўлады, і абумоўлены ў многім супярэчлівымі і недасканалымі палажэннямі існуючай канстытуцыі РФ, прынятай яшчэ ў брэжнеўскі перыяд.

Мы выказваем спадзяванне, што ў кіраўніцтва і народа Расіі хопіць мудрасці і вытрымкі для цывілізаванага выйсця са становішча, якое склалася.

Мы звяртаем увагу грамадскасці і народных дэпутатаў Беларусі, што прапануемы да разгляду на сесіі ВС праект новай Канстытуцыі Беларусі ўтрымлівае хібы, уласцівыя дзеючай канстытуцыі Расіі, якія здольны выклікаць штучнае абвастрэнне адносін паміж галінамі ўлады.

РЭЛІГІЙНЫЯ СВЯТЫ

У Заслаўі адбыўся хрэсны ход у гонар свята Узвіжання Крыжа Гасподня. Былі праведзены малебен і ўсяночная.
НА ЗДЫМКУ: хрэсны ход у Заслаўі.

"Я бачу шлях да залежнасці і праз свае грошы. Паглядзіце на поўдзень, Я маю на ўвазе Украіну, да якой я стаўлюся з найвялікшай павагай, як, дарэчы, і да яе кіраўніцтва. Але заўважце, што там адбылося пасля ўвядзення ўласных грошай. Іх можна ўводзіць, прааналізаваўшы ўсе варыянты. І калі ўводзіць уласныя грошы дзеля таго, каб яны змарнелі, гэта будзе злачынства супраць незалежнасці большае, чым іншы крок. На жаль, калі б я быў такім дылетантам, якім быў яшчэ тры гады назад у адносінах да грашовай сістэмы, я мог бы сёння станоўча разглядаць патрыятызм многіх нашых шчырых беларусаў, што без уласных грошай не можа быць дзяржаўнасці. Цяпер жа я вымушаны сказаць, што, каб прыйсці да дзяржаўнасці з уласнымі грашыма, нам неабходна, мне здаецца, дзеля дабрабыту беларускага народа ўступіць у рублёвую зону новага тыпу. І калі мы будзем такімі разумнымі, калі наша фінансавае становішча стане моцным у рублёвай зоне, можа быць пастаўлена пытанне, каб перайсці на ўласныя грошы. І гэта, заўважу, не пярэчыць ніякім пагадненням па СНД і тым пагадненням, якія цяпер падпісваюцца. Проста ёсць разлікі, якія сцвярджаюць, што гэта не стрымліваючы фактар на сённяшні дзень.

Мы перажываем няпростую сітуацыю ў плане станаўлення фінансавай сістэмы. І без жорсткіх мер па абмежаванню фінансавых выдаткаў, па абмежаванню бюджэту, разумных мер па крэдытных стаўках не абысціся. Дарэчы, гэта патрэбна, нягледзячы на тое, ці пойдзем мы ў рублёвую зону, ці не пойдзем..."

(З інтэрв"ю Старшыні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь С.ШУШКЕВІЧА "Народнай газеце").

АЦЭНКА ПАДЗЕЙ У РАСІІ

БНФ — ЗА ЕЛЬЦЫНА

Сваё стаўленне да падзей у Расіі апазіцыя БНФ у Вярхоўным Савеце выказала ў адмысловай заяве.

Апазіцыя Беларускага народнага фронта лічыць поўнасцю апраўданымі і правамоцнымі дзеянні прэзідэнта Расіі Ельцына па роспуску Вярхоўнага Савета і прызначэнню нечарговых выбараў у новы прафесійна дзеючы парламент Расійскай Федэрацыі.

Мы лічым, гаворыцца ў заяве, што падзеі ў Расіі ёсць добры прыклад для Беларусі. Нечарговыя выбары, як заяўлена Вярхоўным Саветам, павінны адбыцца ў нас вясной 1994 года. Гэтыя выбары, калі трымацца закона і права, могуць прайсці толькі на тых умовах, за якія законна выказаліся 442 тысячы грамадзян Рэспублікі Беларусь, што паставілі свае подпісы за рэферэндум.

Існаванне старых структур улады на Беларусі, у Расіі, на Украіне і ў іншых месцах небяспечнае для грамадства. Першачарговай задачай апазіцыя лічыць адстаўку Савета Міністраў і стварэнне часовага [да выбараў парламента] кааліцыйнага ўрада Беларусі.

ДАГАВОРЫ

ТРЫ ДАКУМЕНТЫ

На маскоўскай сустрэчы кіраўнікоў дзяржаў і ўрадаў, што завяршылася стварэннем эканамічнага саюза, былі падпісаны тры важныя дакументы, якія ў асноўным датычацца вываду расійскіх войск, часова размешчаных на тэрыторыі Беларусі. Гэта дагавор аб статусе расійскіх войск, пагадненне аб парадку іх вываду ў Расійскую Федэрацыю і графік іх вываду.

Бакі дагаварыліся скараціць тэрмін вываду стратэгічных ядзерных сіл Расіі на два гады. Калі па Лісабонскаму пратаколу тэрмін вызначаны сямю гадамі, гэта значыць да 1998 года, то рэальна гэтыя войскі будуць выведзены ўжо ў 1996 годзе.

ЭКАЛОГІЯ

СТАЛІЦА ЗАДЫХАЕЦЦА

Мінск літаральна задыхаецца ў дыме восеньскіх кастроў.

Спецыяльная аўтагаспадарка гарадской санэпідэмстанцыі знаходзіцца на галодным паліўным пайку. Замест 217 тон гаручага ў жніўні было атрымана толькі 110, і ў верасні яго атрымалі таксама толькі 50 працэнтаў. Таму за першыя 15 дзён восені Мінск не прыбіраўся на працягу дзевяці дзён. Намаганняў санэпідэмстанцыі ледзь хапае на ўборку бытавых адходаў, не кажучы ўжо аб асеннім лістападзе.

У такой сітуацыі адзіным памочнікам ва ўборцы застаецца агонь. Многіх дворнікаў і прыбіральшчыкаў стрымлівае пакуль толькі пагроза штрафу за спальванне смецця ў межах горада.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

"ЧЫРВОНУЮ кнігу Рэспублікі Беларусь" выпускае выдавецтва "Беларуская энцыклапедыя". 400 відаў жывёл і раслін, якія знікаюць, змяшчае "Чырвоная кніга". 10 гадоў назад ў ёй былі пазначаны толькі 150 відаў.

НАШ альпініст, студэнт геаграфічнага факультэта БДУ Алег Копаць, узняў бел-чырвона-белы флаг на ўсходнюю вяршыню Эльбруса. Узыходжанне яго групы на галоўны пік Каўказа адбывалася ў цяжкіх пагодных умовах. Беларускія альпіністы прабылі на Эльбрусе каля 15 мінут.

У СТАЛІЧНЫМ магазіне "Школьнік" з"явіліся заморскія тавары, так неабходныя вучням. Для самых маленькіх — ранцы коштам... 220 тысяч рублёў. Для старэйшых — аўтаручкі па цане ад 930 тысяч да 1 мільёна рублёў з гакам.

150 МІЛЬЁНАЎ экю будзе затрачана на рэканструкцыю ўчастка дарогі Брэст—Мінск. Палову гэтай сумы выплаціць Еўрапейскі банк рэканструкцыі і развіцця, астатняе возьмуць на сябе нямецкія фірмы.

У СЕЙФЕ, што знаходзіўся ў рабочым кабінеце забітага нядаўна Д.Арцымені, старшыні Гродзенскага абласнога Савета народных дэпутатаў, знойдзена буйная сума грошай у амерыканскіх доларах, нямецкіх марках і іншай валюце. У пераліку на сённяшні курс яна складае 70 мільёнаў рублёў.

УРАДЖАЙ-93

Пяцьсот гектараў займае сад у саўгасе імя Чарнышова Баранавіцкага раёна. Тут пасаджаны лепшыя сарты яблынь, груш, сліў, алычы, шмат чорных і чырвоных парэчак. У гэтым годзе гаспадарка адправіла на перапрацоўку 150 тон ягад, цяпер пачаўся збор яблык і груш.

Да 800 тон фруктаў плануюць атрымаць у саўгасе сёлетняй восенню.

НА ЗДЫМКУ: кіраўнік саўгаснага саду Сяргей МЯЛІК задаволены ўраджаем яблык.

КАЛІ НАСТУПАЕ ВОСЕНЬ ЖЫЦЦЯ

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.).

Зніклі некуды са сквераў і паркаў бадзёрыя старыя, што маглі гадзінамі, акружаныя балельшчыкамі, праседжваць за шахматнымі дошкамі, усё радзей можна сустрэць на гарадскіх лаўках з абавязковымі газетамі ў руках пенсіянераў, якія лепш за ўсіх ведалі ўсе навіны і імгненна вырашалі любое пытанне ўнутранай альбо знешняй палітыкі. А між тым, пенсіянераў менш не стала. Наадварот, наша рэспубліка імкліва "старэе", і на сённяшні дзень 12 працэнтаў яе жыхароў — гэта людзі, якім больш за 65 гадоў. У Мінску пенсійную мяжу пераступілі 270 тысяч чалавек — 1/6 частка насельніцтва сталіцы. Кожны пяты жыхар Беларусі дасягнуў пенсійнага ўзросту, а да двухтысячнага года, па прагнозах спецыялістаў, пенсіянерам будзе кожны трэці...

Дык як жа сёння выглядае жыццё гэтай арміі старых, на долю якіх выпалі і гады сталіншчыны, і жудасная вайна, і пасляваенная галеча, і бытавая неўладкаванасць "хрушчоб", і ўсе іншыя "радасці" развітога сацыялізму і перабудовы непабудаванага грамадства?

Першае ўражанне, калі чытаеш лічбы, што сведчаць аб пенсійным забеспячэнні: не так ужо і дрэнна.

Мяркуйце самі: памер мінімальнай пенсіі па старасці сёння складае 13 тысяч 500 рублёў. Нямнога. Але ж для тых, хто атрымлівае гэты мінімум, устаноўлена даплата 4 500 рублёў. Калі табе за 80 — яшчэ столькі ж, калі ты ўдзельнік вайны — прыплюсуй да сваіх прыбыткаў яшчэ 50 працэнтаў ад мінімальнай заработнай платы. Максімальная пенсія па ўзросту складае 46 тысяч 575 рублёў. Што датычыцца пенсіянераў-інвалідаў, то іх штомесячны прыбытак даходзіць да 52 тысяч. Зайздросціць, вядома ж, ніхто не будзе, але трэба сказаць, што такія грошы сёння атрымліваюць далёка не ўсе маладыя, здаровыя і працаздольныя грамадзяне. Дастаткова сказаць, што заработная плата работнікаў сферы сацыяльнага забеспячэння, якія якраз і займаюцца налічэннем пенсій і доглядам за старымі, складае 20—25 тысяч. Але ж грошы — гэта далёка не адзінае, чым сёння можна аблягчыць жыццё старых. Бясплатная падпіска на газеты і часопісы, бясплатныя абеды, якія дастаўляюцца на дом адзінокім і бездапаможным і арганізуюцца для тых, хто не можа рухацца, таксама бясплатнае забеспячэнне бульбай, прадуктамі харчавання і адзеннем.

Літаральна на днях у Мінску адкрыўся магазін "Суполка", дзе будуць абслугоўвацца маламаёмныя пенсіянеры па так званых сацыяльна нізкіх цэнах. Праўда, памяшканне для гэтага магазіна "выбівалася" сацыяльнымі службамі больш за два гады (цікава было б даведацца, колькі прыватных фірмаў і сумесных прадпрыемстваў за гэты час адкрылі свае офісы ў цэнтры горада), але ж затое сёння пенсіянеры змогуць набыць там неабходныя рэчы па цэнах, даступных нават самым бедным. З велізарнай удзячнасцю расказалі мне ў Міністэрстве сацыяльнага забеспячэння пра дырэктара вытворча-камерцыйнай фірмы "Ромікс" Канстанціна Церахава, які знайшоў грошы, каб аплаціць свята для старых, якое адбылася 1 кастрычніка ў Дзень састарэлых людзей у Мінскім Доме афіцэраў.

Асобная размова — дамы для састарэлых. Сумная размова, да якой мы яшчэ вернемся. Але ж сёння з упэўненасцю можна сказаць, што дзяржава ўсё ж такі знаходзіць грошы, каб старыя маглі там не толькі добра харчавацца, але і экзатычнымі бананамі часам ласавацца. Увогуле, на гэтым артыкул можна было б і скончыць, бо пра сённяшняе становішча пенсіянераў у ім расказана, прычым, усё напісанае цалкам адлавядае рэчаіснасці. Але ж любая з'ява, як той самы медаль, мае два бакі, і, разгледзеўшы адзін, давайце паглядзім на другі.

Не так даўно на пошце ад старой жанчыны, што прыйшла па пенсію, давялося пачуць: "Раней атрымлівала 88 рублёў, і на ўсё хапала, зараз — 20 тысяч, а як пражыць на іх — не ведаю"... Шчыра кажучы, я гэтага не ведаю таксама, бо калі дзесятак яек каштуе амаль паўтысячы рублёў, цюбік зубной пасты ад тысячы да трох, а бутэлька кефіру — 70 рублёў, нават у маладога і здаровага апусцяцца рукі. А гэта ж старыя, у якіх ужо няма сіл, каб стаяць у доўгай чарзе за таннымі прадуктамі ці праціснуцца першым да прылаўка. Так што часцей за ўсё грошай хапае толькі на самую простую ежу, а калі, крый Божа, давялося набыць новую куртку ці чаравікі, — хадзіць яму галодным. Вось і пацягнуліся ў раённыя аддзелы сацыяльнага забеспячэння за дапамогай тыя, хто яшчэ зусім нядаўна лічыў сябе матэрыяльна забяспечанымі. Толькі там, у першую чаргу, імкнуцца дапамагчы адзінокім, бо справядліва лічаць, што тым, у каго ёсць родныя, хаця б талерка супу гарантавана. Але ж яшчэ адна сумная прыкмета часу: усё больш і больш бацькоў пры жывых дзецях трапляюць у дамы састарэлых. Так-так, самі дочкі і сыны прывозяць туды сваіх мамаў, татаў і пакідаюць іх там, папярэджваючы персанал: нават калі назад прывезяце і на парог пасадзіце, — у дом не пушчу! Ды і бацькі часам просяцца: пакіньце тут, бо калі адправіце дамоў — у пятлю палезу... Такі канфлікт бацькоў і дзяцей аўтару вядомага ўсім рамана Тургеневу нават не сніўся.

Старому чалавеку зараз даводзіцца адмаўляцца ад усяго, нават самага неабходнага. Карыстанне тэлефонам ужо каштуе 500 рублёў у месяц, дадайце сюды яшчэ і памінутную аплату размоў, якая пачала дзейнічаць месяц таму, памножце гэта да дванаццаць месяцаў і атрымаеце лічбу, якая будзе вельмі многім не па кішэні. А тэлефон для старых — часам адзіны сродак зносін з людзьмі, магчымасць выклікаць "хуткую дапамогу"...

Яшчэ не так даўно рэспубліканскі Фонд міласэрнасці і здароўя мог час ад часу парадаваць пенсіянераў бясплатнымі пуцёўкамі ў дамы адпачынку. Сёння знікае і гэтая магчымасць: базы адпачынку і санаторыі дзяржава, не маючы сродкаў на іх утрыманне, перадае камерцыйным структурам, якія робяць з іх утульныя куточкі "для сваіх". Ды што там санаторыі, калі сёння няма бензіну, каб развезці абеды бездапаможным і адзінокім. І як ні тлумачаць супрацоўнікі сацыяльных службаў у камітэце па нафце і газу, што, калі сёння зэканоміць на іх транспарце, заўтра ўзрасце расход на бензін для пахавальных машын, іх не чуюць. Дарэчы, што датычыцца пахаванняў. Апошнім часам узнікла новая жудасная з'ява: родныя, бывае, адмаўляюцца забіраць з моргаў целы сваіх памершых блізкіх. Можна, канешне, многа гаварыць пра чалавечую чэрствасць і абыякавасць, але пажадана перад гэтым азнаёміцца з прэйскурантам рытуальных паслуг. Пасля гэтага адразу хочацца пажадаць усім акружаючым доўгага-доўгага жыцця. Трэба чакаць, што калі інфляцыя будзе такімі ж тэмпамі "накручваць" цэны ў гэтай сферы, усё болей і болей людзей стануць кіравацца біблейскім запаветам: "Хай мёртвыя хаваюць сваіх мерцвякоў"...

Што можна да гэтага дадаць? Зноў заводзіць размову аб чэрствасці і бяздушшы? А можа прыгадаць, што найпершы абавязак любой дзяржавы — стварыць для сваіх грамадзян умовы, у якіх яны мелі б магчымасць выявіць свае лепшыя рысы. Бо грамадства можна лічыць нармальным, здаровым і добра арганізаваным толькі тады, калі яго членам выгадна быць шчырымі, інтэлігентнымі, маральнымі і прыстойнымі. На жаль, у нас сёння, каб добра жыць, патрэбны зусім іншыя якасці. Хаця права выбару маральных арыенціраў у асобы не можа адабраць ніхто, нават тое ж грамадства, аб стане якога, дарэчы, судзяць менавіта па адносінах да слабейшых, а значыць — старых.

І яшчэ адно. "Старэе" не толькі наша Беларусь. Сёння кожны месяц на планеце мільён чалавек пераступае мяжу 60-годдзя, 100 тысяч чалавек пераходзяць мяжу 80-гадовага ўзросту. Урады, якія думаюць аб будучыні сваіх дзяржаў, ужо даўно зразумелі гэта і робяць стаўку не на моладзь, а на старых. Ствараюцца ўсе ўмовы, каб грамадства як мага даўжэй магло карыстацца іх вопытам, ведамі і ўменнем, каб захаваць працаздольнасць пенсіянераў, іх цікавасць да жыцця. А яшчэ мудрыя ўрады клапоцяцца пра сваіх старых таму, што разумеюць: іх сённяшні дзень — гэта заўтрашні дзень тых, хто сёння моцны, дужы і здаровы, і ад яго не адкупіцца ні грашамі, ні сувязямі, ні прывілеямі...

Вераніка ЧАРКАСАВА.

ЁСЦЬ ДОБРЫЯ ЛЮДЗІ

Соня БЕЙЦ з Таронта кожны месяц дасылае ў фонд "Дзецям Чарнобыля", арганізаваны ў 1990 годзе Галоўным праўленнем Федэрацыі рускіх канадцаў, не менш чым 100 долараў. Яна займаецца рукадзеллем, вырабляе розныя рэчы, а потым прадае іх сваім сябрам і знаёмым і такім чынам збірае грошы на дабрачынныя мэты. З пачатку існавання фонду яна ахвяравала ўжо 3 415 долараў. Аб гэтым мы даведаліся з верасnёўскага нумара канадскай газеты "Вестник".

Федэрацыя рускіх канадцаў, якая складаецца пераважна з беларусаў, дапамагае ў асноўным Беларусі, як больш пацярпелай ад чарнобыльскіх наступстваў. "Вестник" паведамляе, што на працягу 1991 года ФРК даслала нам дапамогі на агульную суму больш за 84 506 долараў, а ў 1992-м — 25 627 долараў. Сюды ўваходзяць медыкаменты ад фірмы "Новофарм", персанальныя камп"ютэры для клінікі Рэспубліканскага навукова-даследчага інстытута радыяцыйнай медыцыны ў Аксакаўшчыне, ахвяраванні ад "Дэмакратычнага польскага таварыства", іншых устаноў і асоб у Канадзе, сабраныя актывістамі ФРК. Ахвяраванні працягваюць паступаць на рахунак фонду.

У Беларусі ніхто не застанецца абыякавым да людской дабрыні нашых канадскіх суайчыннікаў. Вельмі прыемна адчуваць, што мы і нашы дзеці не забыты, што ёсць людзі, якія ўвесь час пра нас турбуюцца.

Т. СЯРГЕЕВА.

НА ЗЯМЛІ БАЦЬКОЎ

ЯКАЯ ТЫ, БЕЛАРУСЬ?

Юрка Станкевіч — самастойны студэнт, які вывучае мастацтва кінематаграфіі ў Эвагрын Стэйт Каледжы (штат Вашынгтон), прыехаў у Беларусь здымаць фільм. Нарадзіўся ён у Амерыцы, але моцны спадчынна-генетычны код зрабіў сваю справу, і вось мара пазнаёміцца з зямлёй сваіх продкаў здзейснілася. Усе два тыдні суправаджаў і дапамагаў яму ў працы ягоны бацька — Богуш Станкевіч, які нарадзіўся каля Ашмянаў, але доўгі час жыве ў Амерыцы.

Лёс беларускага народа, лёс Беларусі пасля чарнобыльскай трагедыі, будучыня дзяржавы — вось што непакоіць маладога чалавека, і гэта галоўная тэма будучага фільма.

Час прайшоў у раз"ездах і спатканнях з рознымі людзьмі. Ён наведаў Магілёў і Слаўгарад, вёску, дзе жывуць перасяленцы з забруджанай зоны, быў у шпіталях і дзяржаўных установах, сустракаўся з дэпутатамі і проста людзьмі на вуліцы. Пытанняў было шмат. Аб тым, як асвятляецца тэма Чарнобыля па тэлебачанні, паведаміў намеснік старшыні Дзяржаўнай тэлерадыёкампаніі Рэспублікі Беларусь Павел Шаўчук. Цікавай была сустрэча з кіраўніцтвам Беларускага народнага фронта "Адраджэнне". Вельмі моцнае ўражанне засталося пасля наведання Рэспубліканскага анкагематалагічнага цэнтра.

Прыемна было назіраць, як працуе Юрка. Рабіў ён усё вельмі спакойна, дасканала, адчуваўся прафесіяналізм. Які атрымаецца фільм? Мяркую, у нас будзе магчымасць пабачыць, ён абяцаў даслаць стужку.

А на заканчэнне чакала яшчэ адна сустрэча. Гэта не першы візіт на Бацькаўшчыну старэйшага Станкевіча. А вось пабачыць свайго малодшага сваяка і праводзіць у далёкую дарогу павінны былі прыехаць у Мінскі аэрапорт суродзічы, якія жывуць тут, у Беларусі.

Таіса БАНДАРЭНКА.

ПА МЕТАДУ ЎРАЧА Р.ФОЛЯ

Сорак гадоў вядомы сусветнай медыцыне метад германскага ўрача Р.Фоля. Аднак у рамках былога Саюза ён доўгі час замоўчваўся. Цяпер асваеннем яго і выкарыстаннем на практыцы паспяхова займаецца ў Мінску фірма "БЕЛНІКО".

Некалькі дзесяткаў тысяч пацыентаў прайшлі тут дыягностыку і лячэнне. Сутнасць метаду — у вымярэнні электраправоднасці ў кропках класічнай акупунктуры і яшчэ ў васьмістах, адкрытых Р.Фолем, а таксаа ў правядзенні "медыкаментознага тэста", што дазваляе з дакладнасцю да 98—100 працэнтаў выявіць захворванне на ранняй стадыі. Вынікі дыягностыкі становяцца для кожнага канкрэтнага пацыента своеасаблівым лячэбным фактарам, які выкарыстоўваецца для прыгатавання індывідуальнага лякарства па спецыяльнай тэхналогіі. Такі сродак не ўтрымлівае хімічна актыўных рэчываў, асновай для яго служаць дыстыляваная вада, пчаліны воск, фізіялагічны раствор кухоннай солі і г.д. Выкарыстоўваецца ў методыцы Р.Фоля і лячэнне нізкачастотнымі токамі, што дае хуткі абязбольваючы эфект.

НА ЗДЫМКАХ: адным з першых асвоіў метад Р.Фоля ўрач-гамеапат Віктар НІКАЛАЕЎ; медыкаменты і крэмы заходнегерманскай фірмы для лячэння па метаду Р.Фоля.

Фота А. ТАЛОЧКІ.

НАТАТКІ ЎДЗЕЛЬНІКА З'ЕЗДА

СЛАВІСТЫ СУСТРЭЛІСЯ Ў БРАЦІСЛАВЕ

На пачатку залатой восені сталіца незалежнай Славакіі загаманіла на ўсіх славянскіх мовах. Тут, над берагам Дуная, працаваў чарговы, ужо адзінаццаты, Міжнародны з'езд славістаў. Гучала на ім і беларуская мова. Праўда, не так часта, як хацелася б: наша дэлегацыя была самай нешматлікай з усіх славянскіх і ўступала нават неславянскім — венгерскай ці японскай. У ёй было ўсяго 15 навукоўцаў — М. Біч, А. Грыцкевіч, К. Кабашнікаў, Л. Малаш, В. Мартынаў, І. Навуменка, Г. Праневіч, А. Супрун, Г. Цыхун, І. Шаблоўская і іншыя. Ды часта наконт мовы "выручалі" зарубежныя вучоныя. На з'ездзе прысутнічалі і ўзнімалі ў сваіх дакладах беларускую праблематыку такія беларусісты, як К. Гутшміт, Г. Ротэ (Германія), А. Барташэвіч, М. Кандрацюк, З. Нядзеля (Польшча), Ю. Лабынцаў (Расія), Юн Ічы-сата (Японія).

Зрэшты, беларусіка здабывае ў свеце ўсё новых і новых сяброў. З прыемнасцю я пазнаёміўся на з'ездзе з бельгійскім прафесарам Ф. Томпсанам, нямецкім даследчыкам Г. Шалерам, масквічкай Н. Запольскай. Ужо самі назвы іх дакладаў — "Духоўныя цячэнні на Украіне і ў Беларусі ў XVI—XVII ст. ст. — рэалістычнае асучасніванне ці псеўдамарфоза праваслаўя?", "Да пытання аб пераходзе ад усходнеславянскага моўнага адзінства да рускай, украінскай і беларускай моў","Біблія Ф. Скарыны і Псалтыр А. Фірсава і іх заходнеславянскія крыніцы (сістэмна-функцыянальны статус гібрыдных моў)" — сведчаць, што беларуская гісторыя, мова, літаратура набываюць усё большую прыцягальную сілу. У "Зборнік рэзюме", які выйшаў да з'езда, уключаны таксама тэзісы даклада "Польская культура ў беларускім літаратурным адраджэнні канца XIX — пачатку XX ст." прафесара Вроцлаўскага універсітэта Т. Позьняка, але сам ён не прыехаў.

Увогуле ж браціслаўскі форум быў ці не самым прадстаўнічым за ўсю гісторыю славістычнага руху, які арганізацыйна аформіўся яшчэ да другой сусветнай вайны. Праграма з'езда, што праходзіў ажно ў 17 залах, уключала амаль 800 асноўных і яшчэ звыш 300 "скрыптавых" дакладаў. Адкрыўся ж ён урачыста — у прадстаўнічай зале "Істраполіс" (Істрай рымляне называлі Дунай) прывітаннямі прэзідэнта Славацкай Рэспублікі М. Ковача і старшыні Славацкага камітэта славістаў Я. Дорулі.

Гісторыі Славакіі, яе мове, літаратуры былі прысвечаны многія даклады, выступленні ў дыскусіях. Слухаючы іх, я пераканаўся, што ў Славакіі і Беларусі — падобны лёс. Доўгія стагоддзі яны знаходзіліся ў "цені" больш магутных блізкамоўных суседзяў і толькі нядаўна сталі незалежнымі. І славакі, і беларусы шукаюць сваё апірышча ў гісторыі — у традыцыях, што ідуць ад Вялікай Маравіі, ад Полацкага і Тураўскага княстваў, Вялікага Княства Літоўскага. Толькі першым гэта ўдаецца (іх спадкаемства ў дачыненні да Вялікай Маравіі пад сумненне не ставіцца), другім жа ўвесь час даводзіцца даказваць, што спрадвеку жывуць на сваёй зямлі. Розніца бачыцца яшчэ і ў тым, што права славакаў на незалежнасць чэхі не адмаўляюць (прынамсі, публічна, у друку); у нас жа яно часта адмаўляецца самімі беларусамі.

Па-сапраўднаму я пазайздросціў славакам, іх павазе да ўсяго нацыянальнага, калі ў нядзельны дзень мы паехалі ў вёску, дзе нарадзіўся Ян Колар, і горад Марцін — цэнтр нацыянальнага адраджэння. Там знаходзяцца этнаграфічны і літаратурны музеі, музей пад адкрытым небам, а таксама "Маціца славацкая", установа, блізкая па мэтах да нашага Цэнтра імя Ф. Скарыны. Але адрозненні паміж імі — агромністыя. У першай — чатырнаццаціпавярховы, абсталяваны сучаснай тэхнікай будынак з трохмільённай бібліятэкай, багатым архівам, інстытутамі біяграфій і бібліяграфіі, уласным выдавецтвам. У другога — восем пакояў на другім паверсе былога Інбелкульта, адсутнасць сродкаў на набыццё нават самых неабходных беларускіх кніг. Праўда, суцяшала, што ў "Маціцы" — 130 гадоў гісторыі (няхай і перарывістай), а ў цэнтра — толькі два з паловай. І развівацца яму будзе лягчэй, абапіраючыся якраз на вопыт розных славянскіх "маціц". Пра гэта хораша гаварылася са старшынёй Рады "Маціцы славацкай" спадаром Ёзэфам Маркушам, які на развітанне падараваў для цэнтра і МАБ некалькі каштоўных выданняў.

Вядома, была на з'ездзе і традыцыйная славістычная выстава. Беларусы таксама прывезлі на яе каля двухсот выданняў (часта — уласных), якія застануцца ў Славацкай акадэміі навук. Многія наведвальнікі пыталіся, дзе можна купіць іх (Біблію Ф. Скарыны, слоўнік "Беларускія пісьменнікі", мовазнаўчыя працы) — няхай і па "сусветных" цэнах. Але што мог я прапанаваць ім апрача асабістага абмену?! На кнігу мы не ўмеем сабраць тыраж, а потым, нарэшце выдаўшы, выгадна яе прадаць...

Аднак вернемся да выставы. На ёй, на стэндах нашых суседзяў, я пабачыў мноства новых беларусікаў, якія шчыра ўзрадавалі. Гэта і зборнік, прысвечаны Скарыне і выдадзены ў Празе сябрам МАБ Ф. Сокалавай, і нямецкае перавыданне кнігі А. Фляроўскага пра сувязь Ф. Скарыны з чэшскім кнігадрукаваннем, і беларускі слоўнік варшаўскага лінгвіста А. Барташэвіча, і цалкам беларускі выпуск штогодніка "Палона-славіка арыенталія", які рэдагуе сябра МАБ Б. Бялаказовіч, і даволі шматлікія публікацыі беларускіх філолагаў (А. Аксамітава, В. Мартынава, А. Супруна, І. Шаблоўскай і інш.), якія ўсё ж прабіваюцца ў Еўропу. Пабачыў таксама некалькі новых прац пра В. Быкава, А. Разанава.

І, вядома ж, былі цікавыя, часам нечаканыя сустрэчы. Вольга Кухтава, удава самабытнага пісьменніка Ондры Лысагорскага, згадвала на заключным прыёме Янку Купалу, які, аказваецца (не ведаў раней), быў у Браціславе ў 20-я гады. З інжынерам Ота, зяцем пісьменніцы Гэлены Крыжанавай-Брындзавай (ужо нябожчыцы), доўга гаварылі пра Уладзіміра Караткевіча, які двойчы прыязджаў сюды, падарожнічаў па Карпатах, успаміналі сумесныя вечары ў Мінску і Навагрудку. Спадарыня Скамарохава-Вентурыні з Генуэзскага універсітэта падзялілася планамі адкрыць лектарат беларускай мовы і літаратуры (вось толькі кніг няма...), а японцы дружна падтрымалі ідэю стварэння сумеснага фонду імя І. Гашкевіча. Многія незнаёмыя славакі, пабачыўшы на пінжаку "беларускую" візітку, паціскалі руку, пыталіся, ці "вытрываем".

Паводле рашэння Міжнароднага камітэта славістаў (на жаль, Беларусь у ім пакуль што не прадстаўлена: вядомы мовазнавец М. Суднік выйшаў з яго па ўласным жаданні, а Г. Цыхун, вучоны сакратар МАБ, прысутнічаў на пасяджэннях пакуль што як асабіста запрошаны), наступны з'езд славістаў адбудзецца праз пяць год у Польшчы — Варшаве ці Кракаве. А там зноў прыйдзе чарга ўсходніх славян. Паколькі ж у Маскве і Кіеве такія з'езды ўжо адбыліся, дык, відаць, гэтая чарга будзе — беларуская.

Адам МАЛЬДЗІС,
прэзідэнт Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў.

КУПАЛАЎСКАЯ "ПАЎЛІНКА" Ў МАІМ ЖЫЦЦІ

Прыемна было адчуваць сябе на сцэне з такімі выдатнымі выканаўцамі роляў, як Грыгоніс (Пранцісь Пустарэвіч), Лявіцкі, прыгожы хлопец Алесь Залескі ў ролі Якіма і інш.

Нягледзячы на паўторную пастаноўку "Паўлінкі", і цяпер была паўнюсенькая заля публікі, якая з энтузіязмам, горача вітала кожную сцэну спектакля. У драматычны гурток і хор уліваліся ўсё новыя сілы. Быстра разыходзіліся выданні беларускай літаратуры і, калі не хапала грошай, каб выкупіць з друкарні чарговы нумар "Нашай нівы" ці новы зборнік, і мы, моладзь, бегалі па ўсёй Вільні, збіраючы складкі, людзі не шкадавалі, хто залатоўкі, а хто і рубля на гэту мэту. Я не памылюся, калі скажу, што прычынай такой добразычлівасці з боку грамадства да развіцця беларускай культуры была ў значнай меры купалаўская "Паўлінка".

Неўзабаве мне давялося выконваць трудную ролю Пронкі ў 4- актовай інсцэніроўцы апавядання Эл. Ажэшкі "Хам". Вось урывак з рэцэнзіі на гэты спектакль.

"...гралі на сцэне "Хам" — драматычны абразок з жыцця наднёманскіх сялян-беларусаў — рэч вельмі сур'ёзную па сваім змесце і рэч, каторая вымагае ад штукара вялікай кемнасці і сцэнічнай практыкі.

... Пронку добра сыграла П. Мядзёлка. Яна іграла з захватам, хоць і чуваць было, што штукарка новая асоба на сцэне. Ёй удалося стварыць тып Пронкі, каторая цікава сваёй трагічнай шчырасцю. Асабліва міла ўдарала вуха слухача чыстая з добрай акцэнтацыяй беларуская мова штукаркі..." ("Наша ніва" N 50 за 12/XII-13 г.).

Школай драматычнага мастацтва з'яўляліся для мяне Першае таварыства беларускай драмы і камедыі ў Мінску пад кіраўніцтвам прафесіянальнага артыста Фларыяна Ждановіча. На сцэну Мінскага гарадскога тэатра (цяпер І-шы Дзяржаўны тэатр імя Я. Купалы) трапіла выпадкова. Праездам з Кіева ў Жорнаўку, куды накіроўвалася адкрыць адну з першых беларускіх школ, я затрымалася ў Мінску на некалькі дзён. У гэты час там адбываўся І-шы з'езд салдацкіх дэпутатаў армій Заходняга фронту (з'езд адкрыўся 18 кастрычніка 1917 г.). Для дэпутатаў з'езда спешна рыхтавалася пастаноўка "Паўлінкі". Мне запрапанавалі выступіць у ролі Паўлінкі. Спектакль у гарадскім тэатры прайшоў гладка, жыва, весела. Усведамленне таго, што я выступаю на сапраўднай тэатральнай сцэне, а не на цеснай сцэне клубаў, прытым — для дэпутатаў з'езда, узнімала пачуццё адказнасці, і я іграла з такім жа ўздымам, як і ў часе свайго першага выступлення ў Піцеры. Пасля спектакля за кулісы прыйшлі дэпутаты з'езда вітаць нас з поспехам і падзякаваць за пастаноўку. Адзін з дэпутатаў, пабачыўшы, што я збіраюся ўжо выходзіць з тэатра, апрануўся ў шырокую, ветрам падбітую сялянскую світку, папрасіў мяне затрымацца і праз некалькі хвілін прынёс і падараваў мне цёплы ваўняны світар. Як мне пазней сказалі, гэта быў піцерскі бальшавік Ал. Чарвякоў, пазнейшы "Усебеларускі староста".

З гэтага дня я стала членам Першага Тав[арыст]ва беларускай драмы і камедыі. Калектыў быў даволі вялікі. У яго склад уваходзіла ўся сям'я Ждановічаў: брат Фларыяна — Антон, які пазней прыняў псеўданім Крыніца, жонка Фларыяна, дачка Ірына. Апрача іх, Галубок, Фальскі, Грыгоніс, Саннікаў, Міцкевіч, Злотнікаў, Жакоўскі, сёстры Вера і Люба Тарасік, пазней далучыліся Ржэцкая і шмат іншых.

Ці памятаеце вы, старыя сябры па сцэне, якая гэта была самаадданая праца, праца, поўная своеасаблівай рамантыкі? Ці памятаеце, як адны з вас пасля цяжкай дзённай працы, другія, галодныя і зняможаныя ад дарэмных пошукаў працы, аддавалі свой вольны час, усе сілы мастацтву для свайго народа? Ці памятаеце "Беларускую хатку" на Конскім рынку, дзе адбываліся нашы спектаклі?

Доўгая, бы пуня, сцюдзёная будыніна. Апрача залі са сцэнай былі два пакойчыкі. Кожны вечар тут адбываліся рэпетыцыі. Нікога не трэ' было зазываць, упрошваць — усе прыходзілі акуратна і бясспрэчна выконвалі ўсялякую работу: самі падмяталі і мылі падлогу, самі рабілі дэкарацыі, шылі, вышывалі нацыянальныя касцюмы, самі на сваіх плячах насілі дэкарацыі на Ляхаўку, дзе час ад часу ставіліся спектаклі. І ўсяму гэтаму трэба дзякваць вялікай папулярнасці купалаўскай "Паўлінкі", з якой і пачыналася праца Першага Таварыства. Даходзіла да таго, што амаль кожны раз, калі я праходзіла па вуліцах мінскіх акраін, то з аднаго, то з другога боку чуліся звонкія юнацкія галасы: "Паўлінка!", "Паўлінка!" або "Паўлінка, а дзе ж твой Якімка?". Відаць, гэтыя гарэзнікі не раз пабывалі ў "Беларускай хатцы". І хаця на гэтай сцэне я іграла ролі і Зоські з "Раскіданага гнязда" Я. Купалы, і Пронкі з "Хама", і іншыя ролі, аднак гэтым юнакам найбольш палюбілася "Паўлінка". Вось гэтыя падлеткі хутка сталі нашымі дапаможнікамі. Хіба можа забыцца ўдзел гэтых падлеткаў у абсталяванні сцэны да першага акта "Хама"?

Захацелі хлопцы ўсю сцэну як мага больш наблізіць да жывой прыроды. Ул. Галубок намаляваў прыгожы заднік. Хлопцы збілі з дошчак шырокае карыта, напоўнілі яго вадой (рака Нёман!), пакрылі ўсю сцэну зялёным дзірваном, засадзілі жывымі кустамі, каб быў чуцен плёскат вады, за кулісамі з палівачкі журчэла ў карыта вада. Там жа было нарыхтавана вядро з жывой рыбай.

На сцэне сядзіць на перавернутым чоўне Паўлюк і латае рыбалоўную сетку. Ля берагу яго малодшы брат Цыпрук закідвае вуду за кулісы, а там хутка начэпліваюць на кручок жывую рыбу. Праз хвіліну Цыпрук тузае вудзільню, і рыба б'ецца-трапечацца на зялёнай мураве перад самай публікай. З аднаго боку куліс дзяўчаты прыцішана спяваюць жніўную песню, а з другога боку я іграю на жалейцы. Нямая сцэна працягваецца хвілін пяць, а мо і больш. Публіка горача апладзіруе.

— Ледзь не тэатр Станіслаўскага ў Маскве! — з лёгкай, але дружалюбнай іроніяй кажуць нам падчас антракта.

Цяпер трэба хуценька прыбраць усе кусты, дзірваны, карыта з вадой і паставіць дэкарацыю сялянскай хаты для 2-га акта. Усё гэта ўмомант было зроблена рукамі хлапчукоў са Старажоўкі і Камароўкі. Сярод іх быў і будучы паэт Андрэй Александровіч і будучыя акторы тэатра, як Платонаў і інш.

Вясной 1919 года мяне пасылаюць у Гродна ў якасці інспектара беларускіх школ. У мае абавязкі ўваходзіла забеспячэнне школ падручнікамі, беларускай літаратурай, выпрацоўкай праграм, арганізацыя прафсаюза і курсаў перападрыхтоўкі настаўнікаў.

Да першай сусветнай вайны ў Гродне існаваў Гурток беларускай моладзі, у які ўваходзілі пераважна гімназісты. З часам гімназісты раз'ехаліся і ГБМ перастаў існаваць. Даведаўшыся пра гэта, мы рашылі аднавіць ГБМ, але ўжо ў іншым складзе. Цяпер у гурток уваходзілі маладыя настаўнікі, часткай рабочая моладзь, беспрацоўныя і інш. Мяне выбралі старшынёй ГБМ. На сябе я ўзяла кіраўніцтва драматычным гуртком, а настаўнік Шах — харавым. Закіпела энергічная праца ў беларускім клубе на Палявой вул., N 8. Рэч вядомая, пачалі з пастаноўкі "Паўлінкі". Кожны вечар рэпетыцыі п'ес і хору, кожную суботу ці нядзелю рабілі пастаноўкі і канцэрты на сцэне гарадскога тэатра і заўсёды пры поўных зборах. Але як жа цяжка было здабыць у старостве дазвол на спектакль і канцэрт! Колькі парогаў трэ'было абабіць, колькі языка намазоліць, даказваючы, што ў той ці іншай п'есе, песні ці вершы няма нічога шкоднага для паноў-акупантаў, што там няма ніякай палітыкі. Дабіўшыся, нарэшце, дазволу, трэба бегчы ў магістрат і штурмам браць будынак гарадскога тэатра, бо і тут спатыкаліся перашкоды не меншыя, чымся ў старостве. Польскія ўжэнднікі выкапвалі розныя, часта недарэчныя прычыны, каб толькі адмовіць нам за плату адчыніць дзверы тэатра. Дзе бокам, дзе скокам, дзе стукаючы кулаком па стале, а дзе пусціўшы ў ход хітрасці ці залётны позірк вачэй, — удавалася ўварвацца ў храм драматычнага мастацтва. Аднак ужо і там не раз навісала пагроза зрыву спектакля. Хтосьці, напрыклад, з публікі ў фае трымае ў пальцах яшчэ не закураную папяросу, і паліцыя рада гэтаму выпадку, каб разагнаць усю публіку і не дапусціць да спектакля. Іншым разам ужо загрыміраванага хлопца хвілін за 15 да пачатку спектакля раптам забіраюць у пастарунак паліцыі для высвятлення асобы або абвінавачваючы яго ў тым, што ён быццам прымаў удзел у нейкай выдуманай вулічнай авантуры, і трымаюць яго там гадзіну-другую. Публіка, выслухаўшы нашы тлумачэнні аб прычыне зацяжкі спектакля, церпліва чакае, а мы тым часам наспех мяняем праграму, маючы ў запасе некалькі дазволеных цэнзурай песень, вершаў ці невялікіх апавяданняў з мастацкай літаратуры. А здаралася і так, што перапрасіўшы публіку, адкладвалі спектакль на другую суботу ці нядзелю.

Паўліна МЯДЗЁЛКА

Працяг.
Пачатак у N 39.

" Я ЗАСТАЎСЯ ТЫМ ЖА НАЦЫЯНАЛЬНЫМ ДЭМАКРАТАМ..."

ПЕРИОД ПРАВИТЕЛЬСТВА БНР В КОВНО

Последующее отношение БНР к БССР определялось непризнанием БССР как белорусского национального государства, отвечающего интересам белорусского народа, как в силу недостаточности границ, так и неудовлетворенности национально-культурной самостоятельности.

Ко времени заключения договора с Литвой БНР имела свои миссии, на правах консульств, в Риге, Ревеле, Берлине. А. Луцкевич относился в то время к БНР и договору с Литвой отрицательно, придерживаясь надежд на возможность поддержки белорусского национального движения политикой Пилсудского.

В 1922 году в среде БНР в Ковно произошел крупный конфликт на почве реализации товаров, представленных на 1 миллион марок немцами для БНР. Тогда я подал в отставку, отставка была принята очень охотно, и председателем министров избран был А.Цвикевич. Я же ушел совсем из состава правительства и поступил к литовцам на службу по изданию белорусской литературы для Западной Белоруссии.

На совещании около Данцига в Оливе, где присутствовали я, Цвикевич, Тарашкевич, Яремич, Станкевич и другие, Цвикевичем было поставлено предложение о ликвидации правительства БНР. Я возражал против ликвидации, потому что мне казалось, что с ликвидацией правительства БНР не будет за границей голоса в пользу белорусского народного движения. Инициатором этого решения был Цвикевич, и его поддержали громадовцы.

О поездке вообще на постоянное жительство в БССР неоднократно поднимался вопрос в эмигрантской среде в Литве. О моей поездке в БССР я говорил с Тарашкевичем и даже со Станкевичем. Тарашкевич говорил, что рано-поздно, но мы должны очутиться в Минске, что если я хочу поехать, он мне может помочь. Ксендз Станкевич считал, что я как старый белорусский работник могу быть везде полезным, в том числе и в БССР, поскольку будет предоставлена соответствующая почва для работы. Перед самым отъездом в Риге встречался я с Яремичем, который приехал специально для того, чтобы уговорить меня ехать в Польшу. Он приводил ряд аргументов отрицательных: говорил, что материально я буду чувствовать себя хорошо в БССР, но не будет ничего мне там делать...

АКАДЕМИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ

До получения приглашения на Академическую конференцию в Минск[1] никаких суждений на собраниях или в группах о сущности и значении конференции не было. Из разговоров с отдельными лицами Головинским, Казячим и другими конференция представлялась как крупное достижение БССР в развитии белорусской культуры. Поездка в Минск, кроме участия в конференции, привлекала меня еще возможностью ознакомиться с загадочным для меня в то время советским бытом и увидеть своих старых знакомых белорусов, а также возможности непосредственного впечатления и рассмотрения положения в развитии белорусской культуры, политики КПБ в белорусском вопросе и т.д., но я опасался, что когда я приеду в Минск, меня могут задержать и поэтому я требовал в советском посольстве визы на мой паспорт туда и обратно. С паспортом, на котором была первоначально положена виза только на въезд, я отказался ехать, но в конце была поставлена мне виза и обратная.

Когда я выехал из Ковно вместе с Биржишко[2] и Головинским[3] первоначально в Ригу, где к нам должна была присоединиться латвийская делегация — Езовитов, Райнис и еще один латвийский профессор[4] (фамилии которого теперь не помню). Делегацию встретили в Минске и разместили в ряде комнат гостиницы "Европа". Главным распорядителем был Цвикевич, и я ожидал от него, по старой вражде ко мне, возможных неожиданностей. Старые мои знакомые белорусы — Купала, Смолич, Бядуля (Плавник) встретили радушно и даже некоторые из враждовавших со мной бывших эмигрантов настойчиво требовали, чтобы я их проведал (Валькович, Красковский), в силу этого приходилось каждый день быть на прошенном ужине в том или ином доме, при участии одновременно то в обществе латвийских и литовских делегатов, то в сопровождении местной минской компании. Меня эта пирушечная сторона не удовлетворяла, и я попробовал заговорить о быте и возможностях в Минске лично для меня — если бы я задумал приехать в БССР на постоянную работу. Но меня удивляла всегда та сдержанность, с которой мне отвечали; так что из ответов, даваемых мне Бядулей, М.Горецким, Купалой, Смоличем и Игнатовским, я вынес впечатление, что ровно ничего нужного узнать нельзя и надо самому вынести то или другое решение.

Перед отъездом однажды зашел ко мне в гостиницу незнакомый мне гражданин и представился А.Адамовичем[5], белорусским коммунистом. Свой визит он объяснил желанием лично со мной побеседовать как со старым белорусским деятелем и как знакомый моего родного брата. Адамович говорил свободно обо всем. На меня это произвело приятное впечатление, и я жаловался ему на непонятную мне сдержанность в освещении условий местной жизни. Адамович сказал, что это происходит из боязни, но вот он, коммунист, и поэтому ничего не боится говорить обо всем совершенно свободно. Осветил мне экономическое положение, жизнь в Минске, возможности культурно-просветительной работы в смысле ее громадных перспектив в условиях коммунизма и советовал мне переезжать в Минск для научной работы, заверяя, что мне будет представлена соответствующая работа. Кажется накануне отъезда А.Адамович посетил меня второй раз в гостинице, говорил может быть на те же темы и на мое замечание, что все же выйдя из зала конференции и белорусской среды в частные дома, на улицу, а также зная со слов, что белорусский университет крепок русским преподаванием, имеются ли перспективы для подлинной белорусской культурно-просветительной работы, Адамович на это ответил, что правда, "русотяпство" теперь еще очень сильно, но это ненормально и это будет со временем безусловно изжито. В заключение Адамович прочитал мне рифмованное произведение какого-то молодого поэта и предложил, не хочу ли я взять его к себе для напечатания. Я усмотрел в этом подвох и вежливо отказался.

В беседе об Инбелкульте Адамович критиковал самого Игнатовского и обвинил последнего, что он является причиной бездействия Инбелкульта.

На меня конференция, в конечном счете, произвела впечатление чего-то неподготовленного, несерьезного. Дискуссии велись бесконечно бестолково о сырых и неразработанных материалах. Делегаты некоторые будто бы впервые сталкивались с поставленными вопросами и не знали предмета. К отрицательным впечатлениям принадлежал поднятый вопрос о латинском шрифте, который всплыл неожиданно и неорганизованно. Выведя такое впечатление о конференции, я объяснил себе созыв конференции политической тактикой, что конференция имела главной целью собирание белорусских сил около БССР, а вопросы языка играли служебную роль во всей этой затее.

К ВОПРОСУ О ОРГАНИЗАЦИИ В БССР ПОДПОЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ ИЛИ ГРУПП СРЕДИ БЕЛОРУССКИХ НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫХ ДЕЯТЕЛЕЙ

Целый ряд горьких разочарований в людях привел меня окончательно, еще на эмиграции, к твердому убеждению в том, что не может быть подпольной организации, в которой бы из трех участвовавших, в лучшем случае не был бы один провокатор, что всякая подпольная организация является темной аферой либо демагога, либо провокатора. В силу такого мировоззрения я твердо решил еще в Ковно, особенно после целого ряда попыток белорусских с(оциалистов)-р(еволюционеров) меня компрометировать, более никогда в жизни не принадлежать ни к какой партии и чутко избегать всяких кружковых и подпольных "деятелей", а также избегать всякого расширения круга своих знакомств.

За время пребывания и работы в Минске иногда до меня доходили слухи, что некоторые белорусские группы увлекаются политикой, что у них происходит обмен мнений на политические вопросы и может быть даже периодические собрания. Слыхал я это из источников не одобрявших и сочувствовавших этому, более всего, насколько я припоминаю, от жены Янки Купалы. Но всегда очень туманно, расплывчато и неодобрительно. В числе таких лиц называли Красковского, Цвикевича, кажется Тремповича. Я с этими лицами (кроме Тремповича) переносил тяжелую борьбу за границей.

На попытку, предложенную Цвикевичем, завести взаимные визиты, бывать в доме я не пошел. Красковский в первую неделю после моего приезда в Минск начал говорить, что Ластовский провокатор. Это сообщил мне А.Адамович. Я так крепко расстроился этими слухами, что однажды пришел к Купалам и говорил жене Купалы, что такое грязнение Красковским меня приводит к мысли о самоубийстве, и действительно мне казалось, что мои враги нигде в мире меня не оставляют и что самоубийство — единственный исход из создавшегося положения. О своей обиде я говорил также и Игнатовскому.

Когда позже я опять услыхал, что Цвикевич опять начал дружить со Смоличем и Лесиком, часто бывать у них, о чем я сам убедился будучи у Смолича на званом ужине, где Цвикевич держал себя развязно, поэтому счел своим долгом сказать Смоличу свой взгляд на всякую кружковщину, что сделал в его кабинете, в доме. Спустя неделю или больше после упомянутого ужина, при удобном случае, высказал свой взгляд на кружковщину и однажды в присутствии Лесика. Вообще я свои взгляды на кружковщину и подпольную работу не скрывал и возможно в других случаях также высказывался.

Ближе я жил только с Некрашевичем и с последним часто говорил о вреде подпольной работы и всякого политиканства. Особенно же и неоднократно говорил Некрашевичу во время украинского процесса[6] — как хорошо, что у нас, белорусов, нет подпольных организаций. Говорил я это в том глубоком убеждении, что все же кроме праздного политиканства у белорусов нет подпольных организаций.

Во время приемов на моей квартире я совершенно сознательно учитывал возможность проявления указанной кружковщины и разговоров в этой форме на политические темы, — когда приходили гости, клал на столе карты и предлагал игру до ужина. За столом же, если начинались неудобные темы разговоров, я предлагал спеть песню, сам запевал либо просил кого-то из присутствующих начать песню, всякий раз затушевывая начинавшего говорить.

Ефремова[7] я лично не знал, никогда его не видел. Знаком я только с его трудом "История украинской литературы", которая еще перед войной была издана в Киеве. Книгу Ефремова я тогда же выписал себе через редакцию украинской газеты "Рада" и, познакомившись с ней, счел нужным послать ему по почте свою брошюру " " (назва не прастаўлена. — **А.К.**). На этом мои отношения с Ефремовым кончились и после никогда не возобновлялись.

Переезжая в БССР, я порвал всякие связи с своим политическим прошлым. Но в области белорусского языка, истории, словесности я подсознательно оставался тем же, чем и был раньше, т.е. пуритаником в отношении языка, народником в отношении словесности и сепаратистом в отношении истории.

Поступив осенью 1927 г. в Инбелкульт, я заметил в среде белорусских работников Инбелкульта настроения, совпадающие с моими настроениями, особенно в отношении белорусского языка. Такое настроение было у Лесика, Некрашевича, позже Белькевича, Купалы и других. Я ратовал за чистоту языка. Совместно с Кузьмой Чорным, Бядулей, Жилкой по моей инициативе в журнале "Узвышша" отведено было место дискуссии о языке под заголовком "Культура мовы". Сам я просматривал рукописи, предназначенные для издания ИБК, и вносил поправки и изменения в язык рукописей. Возмущался неправильностями языка в печати и в живой речи. Проектировал Некрашевичу издавать при Инбелкульте отдельными выпусками издание, посвященное вопросам белорусского языка.

В области словесности я находил, что нужно белорусским поэтам и писателям изучать народную словесность, использовать мотивы народных легенд и песен. Я эту мысль много раз высказывал белорусским поэтам и писателям.

В области истории я находил, что разработка феодального периода, периода самостоятельной белорусской государственности более всего необходима для данного периода белорусской истории. Эту свою мысль я высказывал Дружчицу, Довгялло и другим.

Менее всего у меня были самостоятельные мысли в области этнографии. Кроме того, на кафедре из-за раздоров между Шлюбским и Сербовым нельзя было вести сколько-нибудь осмысленной работы. Я старался ранее всего сам разобраться в теориях этнографических и составить свой взгляд на этнографию и ее задачи. В изданиях 1929 и 1930 г. кафедры этнографии это отсутствие установившегося взгляда очень выразительно. Но все же я и тут старался находить черты самобытности. Я подчеркивал, что цикл волочебной обрядности характерен только для белорусов, что и "кривые вечера" сохранились только в Белоруссии. В области орнаментики и костюма явные следы заимствований я выводил заимствованиями с Запада.

Свои взгляды я проводил на собраниях, в частных беседах и в кругу знакомых, а также в беседах с аспирантами — Шлюбским и Касперовичем.

Вращался преимущественно в той среде, в которой работал. Бывал в гостях у Купалы и Некрашевича, чаще и реже — у Смолича, Лесика, Коласа, Громыки и по одному разу за все время у Вершука и Жилуновича. Среди указанных лиц царило настроение полнейшей лояльности к советской власти. Я это настроение разделял и полностью поддерживал. Но культурное строительство считалось в целом белорусским, национальным, и эта область служила часто объектом разговоров. Белорусы чувствовали себя обиженными, что медленно проводилась белорусизация, что в учреждениях и школах более слышится русский, чем белорусский язык, что ни издательства, ни Инбелкульт не имеют достаточно белорусских кадров для проведения своих заданий, что университет благодаря своим в большинстве русским кадрам проводит русификацию. На почве подобных разговоров не раз слышалось порицание как отдельных советских деятелей (Балицкий, Игнатовский), так и советской власти. Предполагалось, что это происходит оттого, что белорусских коммунистов недостаточно, что некому в партийных и государственных органах настоять, чтобы было проведено то, что декларировано в области национальной политики. Мне теперь трудно припомнить, кто и какие фразы в каком месте высказывал, но это было общее настроение с незначительными нюансами в ту или иную сторону. Такие разговоры я, не зная условий советского быта, считал позволительными.

Но нигде и ни одного раза я не слышал ни от кого об организации и плановом сопротивлении советской власти. Нигде я не слышал о существовании белорусских подпольных организаций. Случай, сообщенный мне на следствии разговора на квартире у Смолича при преферансном столике, либо извращен задним числом, либо происходил при такой дозе алкоголя, после которой память отказывается служить. Во всяком случае я этого разговора не помнил уже на другой день. Не помню его и сегодня. Я остался в своем убеждении, что у белорусов нет подпольных организаций.

---

1. Акадэмічная канферэнцыя па рэформе беларускага правапісу і азбукі, Менск, 14—21 лістапада 1926 года.
2. М. Біржышка, прафесар, рэктар Літоўскага універсітэта ў Коўне.
3. А. Галавінскі, старшыня Беларускага нацыянальнага камітэта ў Коўне.
4. Е. Блесэ, дацэнт Латвійскага універсітэта ў Рызе.
5. А. Адамовін, адказны працаўнік ЦК КП(б)Б.
6. С.А. Яфрэмаў, украінскі грамадска-палітычны дзеяч, публіцыст, літаратуразнавец, акадэмік, віцэ-прэзідэнт АН Украіны, рэпрэсіраваны ў 1930 г. па справе так званага Саюзу вызвалення Украіны (Спілка визволення України). Рэабілітаваны ў 1989 г.
7. Гл. заўвагу 6.

Публікацыя, прадмова, заўвагі Аляксея КАЎКІ.

(Працяг будзе).

НЕ ВЕРЫЦЦА, ШТО ЎСЁ ПЕРАЖЫТАЕ БЫЛО СА МНОЮ...

Да 80-годдзя з дня нараджэння Сяргея ГРАХОЎСКАГА

Лёс быў літасцівы да Сяргея Грахоўскага. Сёлета ў верасні ён сустрэў сваю 80-ю восень, пражыўшы складанае, пакутнае і цікавае жыццё, багатае на падзеі, сустрэчы, выпрабаванні. Ён дзяліў горкую долю свайго народа і шчаслівы, што цяпер можа паспавядацца за сябе і сваіх незабыўных сяброў, святых пакутнікаў, рэпрэсіраваных у гады сталіншчыны.

"Я пасціў перад споведдзю дваццаць гадоў, каб прычасціцца глытком свабоды. І вось дачакаўся яе ў пару сваёй позняй восені. Кароткая вясна маіх няспраўджаных летуценняў прамільгнула даўно і незваротна. На пачатку майго лета лютая навала пагнала мяне ад дому па прыбітых слязьмі пакутніцкіх дарогах дзяліць горкі лёс з мільёнамі нявольнікаў, пазначаных страшным таўром 58.

Я двойчы прайшоў усе кругі пекла і не зламаўся, не знік на таежных скрываўленых трасах. Смерць удзень і ўначы цікавала кожнага з нас і гнала ў нябыт мільёны сумленных і таленавітых. А я ўсё ж з ёю недзе размінуўся.

У самай страшнай бядзе толькі чалавек ратуе чалавека, толькі дабро і спагада вядуць з безнадзейнасці да жыцця і збавення...

Я бачыў усё і ўсё перажыў. Лёс злітаваўся і наканаваў мне жывым выйсці з пекла і стаць сведкам на Судзе Гісторыі..."

Так пачынаецца кніга Сяргея Грахоўскага "Споведзь", якая ў 1992 годзе атрымала Дзяржаўную прэмію імя Якуба Коласа. Кніга, на якую не можа не адгукнуцца сэрца і памяць усіх, хто прачытае яе. Бо тут пісьменнік сапраўды выступае сведкам на Судзе Гісторыі. Ён знайшоў у сабе сілы зноў ва ўспамінах перапакутаваць дзень за днём лагернае дзесяцігоддзе, а пасля паўторны арышт і высылку ў Сібір, што сведчыць пра яго нястрыманае жаданне расказаць "дзеля шчасця ўнукаў і сыноў" усю праўду перажытага ў цяжкі перыяд нашай нядаўняй гісторыі.

Але не пра свой шлях на Галгофу спачатку расказаў Сяргей Грахоўскі, а пра пакутніцкі лёс сваіх сяброў, таленавітых беларускіх пісьменнікаў, якія разам з ім ішлі па сталінскіх этапах, працавалі да нечалавечай знямогі на лесапавале, гінулі жахлівай смерцю. Пякуча-праўдзівая аповесць "Два лёсы — дзве трагедыі" пра братоў Шашалевічаў вярнула з небыцця светлы воблік празаіка Андрэя Мрыя, аўтара "Запісак Самсона Самасуя", раскрыла высокаадораную натуру драматурга Васіля Шашалевіча, паспеўшага да арышту напісаць п'есы: "Апраметная", "Змрок", "Воўчыя вочы", "Рой", "Сімфонія гневу".

У аповесцях "Зона маўчання", "Такія сінія снягі", "З воўчым білетам", паэме "Балючая памяць", шматлікіх вершах С. Грахоўскі таксама больш гаворыць не пра сябе, а пра сваіх таварышаў па няшчасцю — тых, што ішлі з ім па этапах ад самага Мінска, і пра тых, з кім пазнаёміўся ў лагеры, куды эшалон за эшалонам прыбывалі ні ў чым невінаватыя "ворагі народа". Словам, той цвет самых розных нацый, узростаў і прафесій, які больш за ўсё вынішчаўся ў гады сталіншчыны.

З неаслабнай увагай чытаюцца тыя старонкі "Споведзі", дзе сустракаешся з вядомымі беларускімі пісьменнікамі і асабліва цяжка перажываеш заўчасную смерць многіх з іх ад непасільнай рабскай працы, голаду і холаду. Гэта невялікія самастойныя апавяданні, якія вылучаюцца з агульнай тканіны твора і прыкоўваюць увагу тым, што ўпершыню, напрыклад, даведваешся пра лагерныя пакуты і смерць Сяргея Дарожнага — вядомага паэта, Юрыя Такарчука — таленавітага журналіста, які да арышту ўзначальваў аддзел у газеце "Звязда", Алеся Розны — паэта і перакладчыка. Разам з аўтарам задумваешся над пытаннем: за што, каму спатрэбілася знішчаць лепшых, таленавіцейшых сыноў нашага народа? Быццам услухоўваешся ў размову тых беларускіх пісьменнікаў, якіх мінавала вышка і якіх сагналі ў адну перасыльную камеру турмы. "Апынуліся на адных нарах Сымон Баранавых і Барыс Мікуліч, Янка Скрыган і Міхась Багун, Уладзімір Хадыка і Васіль Шашалевіч, Сяргей Ракіта і Станіслаў Шушкевіч, Алесь Розна і Сяргей Знаёмы, Зяма Півавараў і Змітрок Астапенка, Алесь Пальчэўскі і Сымон Куніцкі, былы дырэктар Дома пісьменніка Васіль Залуцкі і начальнік Галоўліта Аляксандр Якшэвіч, яўрэйскі празаік Шыман Гарэлік, ды хіба ўсіх успомніш і пералічыш?.." Добрыя, цёплыя словы знаходзіць С. Грахоўскі, успамінаючы сваіх сяброў, захапляецца іх талентам, унутранай і знешняй прыгажосцю, духоўным багаццем. І ўжо толькі потым, аддаўшы даніну павагі і любові іх памяці, звяртаецца Сяргей Іванавіч да ўспамінаў пра свой уласны лёс. Ён першы ў беларускай літаратуры пачаў пісаць пра сталінскія рэпрэсіі, расказваць праўду пра той час, першым парушыў зону маўчання, якая асабіста для яго цягнулася больш трыццаці гадоў, бо свой першы верш паэт напісаў у 1926 годзе, а першая кніга выйшла толькі ў 1958 з сімвалічнай назвай "Дзень нараджэння". І з гэтага часу шлях С. Грахоўскага пазначаны незвычайнай грамадзянскай і творчай актыўнасцю. Яго драматычна-легендарнае жыццё, сэрца таленавітага паэта нясе сапраўды касмічныя — эмацыянальныя і маральныя перагрузкі. На яго сумленне неадольна кладуцца трывогі, клопаты людзей, не абыходзяць самыя вострыя нашы праблемы. Жыццё паэта — прарочы, духоўны подзвіг. І пакуль такі паэт з намі — лягчэй і цікавей жыць.

Агульначалавечыя і надзённыя тэмы распрацоўвае пісьменнік у сваёй творчасці, пафас якой у сцвярджэнні чалавечай годнасці, маральнай чысціні, вернасці Радзіме, адказнасці перад часам і гісторыяй.

Дажыў я ўсё ж да сівізны,
Як ні ламалі, ні малолі,
А вось сябры маёй вясны
Дамоў не вернуцца ніколі.
А я жыву, і вось ізноў
Гляджу, як з клёна лісце льецца.
Паклічу ў госці ўсіх сяброў,
Хоць і ніхто не азавецца.
Пабачылі б яны хаця
Наш новы дзень і свет зялёны,
І вернутыя з забыцця
Святых пакутнікаў імёны.

І ўсё ж, нягледзячы на жыццёвыя цяжкасці, на трагедыю зведанага і перажытага, пісьменнік застаўся вялікім жыццялюбам. У яго творчасці моцна гучыць вера ў дабро, справядлівасць, якія ён не страціў, жыве надзея. Кнігі С. Грахоўскага наводзяць чытача на шырокія паралелі, прымушаюць задумацца над сённяшнімі праблемамі, яны звернуты да кожнага чалавека, народа, нацыі. У іх гісторыя веку ("І даверліваму чалавеку, Забароны зламаўшы мяжу, Пра сябе, як гісторыю веку, Да драбніцы ўсё раскажу..."). А паэту па-ранейшаму "замест спакою неба даспадобы неспакой зямлі". Ён і сёння ўсе нашы балючыя праблемы, адзіны ратунак ад якіх "забытыя Праўда, Любоў і Сумленне", прапускае праз уласную душу, бо адчувае сябе "неразлучным з народам, часцінкаю кроўнай яго"... Таму, відаць, так кранаюць яго вершы, такі неабыякавы водгук знаходзяць апавяданні, аповесці, успаміны.

Няхай яшчэ у традыцыйным стылі
Я думаю, хвалююся, пішу,
Але хачу, каб словы не астылі
І каб сагрэлі нечую душу.

Нізкі паклон Вам, вялікі дзякуй, Сяргей Іванавіч, што жыццё Ваша, творчасць, высокамастацкае слова саграваюць і адраджаюць душы сучаснікаў.

Лідзія САВІК.

ПЕРСАНАЛЬНАЯ ВЫСТАВА КАСТУСЯ КАЧАНА

По ініцыятыве Фонду Адама Міцкевіча і Фонду культуры Польшчы ў прэстыжнай галерэі Варшавы адкрыецца персанальная выстава беларускага мастака Кастуся Качана — земляка славутага пісьменніка.

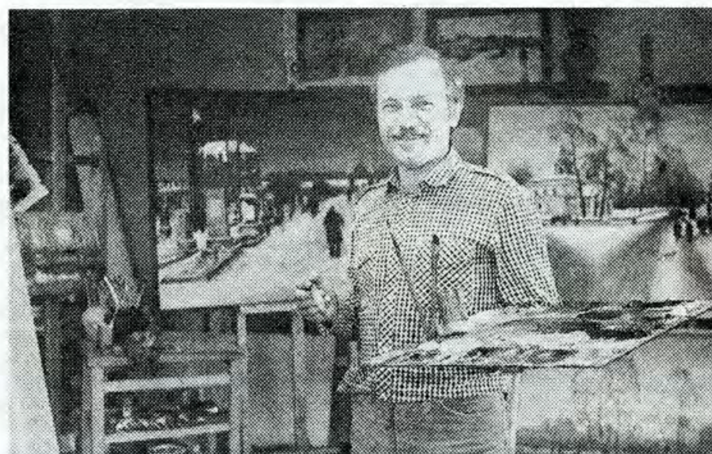
"Зямля Міцкевіча" — так называецца серыя мастацкіх палотнаў, што расказваюць пра Навагрудчыну, яе людзей.

Дзіцячыя і юнацкія гады мастака Кастуся Качана прайшлі ў гэтым краі з багатай гісторыяй і непаўторнай прыродай. Тут ён некаторы час працаваў настаўнікам фізікі ў школе, але вольны час аддаваў маляванню.

З 1980 года мастак — удзельнік рэспубліканскіх і замежных выстаў, член Саюза мастакоў.

НА ЗДЫМКАХ: Кастусь КАЧАН у сваёй творчай майстэрні; работы мастака "Дзяды" ("Памінальнае свята") і "Правінцыя".

Фота А.НІКАЛАЕВА.

РУПЛІЎЦЫ АДРАДЖЭННЯ

УБЕЛЬ — МАНЮШКАВА КАЛЫСКА

Не спяшайцеся шукаць на карце мястэчка з такою загадкавай назвай: не знойдзеце. Патрапіць туды ўвогуле няпроста, хоць да Убеля — якіх тры дзесяткі кіламетраў, калі ехаць з Мінска. Мала хто чуў гэтую назву, мала хто ведае, чым дарагая яна для музычнай культуры...

Так, мястэчка з назваю Убель няма на карце Беларусі. Бо быў гэта ўсяго толькі шляхецкі фальварак у маляўнічым кутку Міншчыны: дыхтоўны драўляны дом з мезанінам і калонамі, надворныя пабудовы, кветнік, ландшафтны парк, сямейная каплічка-пахавальня... Належаў той фальварак Чэславу Манюшку — бацьку сусветна вядомага кампазітара Станіслава Манюшкі, чый творчы талент нарадзіўся, гадаваўся, спялеў на беларускай зямлі, сілкаваўся яе гукамі, яе фарбамі, яе фальклорам, яе гісторыяй.

Ненажэрны агонь апошняй вайны паглынуў драўляную рэліквію: гітлераўцы спалілі Убель у 43-м. Але памяць пра славутага свайго земляка людзі зберaглі. Дзякуючы падзвіжніцтву сапраўднага беларускага інтэлігента Васіля Несцяровіча, на радзіме кампазітара паўстаў нават музей — уявіце сабе, адзіны ў свеце Музей Станіслава Манюшкі! Такога нават у Польшчы няма.

Маладым настаўнікам геаграфіі В. Несцяровіч прыехаў у пасёлак Азёрны, непадалёк ад якога яшчэ захоўваўся падмурак убельскай сядзібы, пра што сведчыла памятная стэла. Праз тры гады, у гонар 150-годдзя з дня нараджэння С. Манюшкі, у Азёрнаўскай васьмігадовай школе намаганнямі Васіля Васільевіча быў аформлены стэнд, потым — пакой, які назвалі музеем. Будучы дырэктарам школы, В. Несцяровіч заахвочваў да збору экспанатаў і вучняў, і настаўнікаў. Але болей за ўсіх шчыраваў сам. Матэрыялы здабываў і праз польскае консульства ў Мінску, і атрымліваў непасрэдна ад новых сяброў — доктара гуманітарных навук Мар'яна Фукса; біёграфа Манюшкі Вітольда Рудзінскага; дырэктара Манюшкаўскіх фестываляў і старшыні Таварыства сяброў Манюшкі, колішняй опернай прымадонны Марыі Фолтын. Пад музей давялося аддаць ужо два пакоі на другім паверсе школы. А пасля таго, як В. Несцяровіч упершыню з'ездзіў на штогадовы Міжнародны Манюшкаўскі фестываль у польскае мястэчка Кудова-Здруй ды прывёз яшчэ шэраг экспанатаў, плошча для іх паказу павялічылася зноў. І з 1980 года музей існуе ў цяперашнім выглядзе, займаючы анфіладу пакояў на першым паверсе і вельмі нагадваючы сапраўдны дом — утульнае жытло інтэлігентных гаспадароў.

Апантанасць стваральніка музея далёка не заўсёды ўхвалялася афіцыйнымі асобамі, і толькі ўвага замежных дэлегацый, якія пачалі наведвацца ў Азёрны, вымусіла іх інакш пaглядзець на "дзівацтва" Несцяровіча. Дарэчы, па "Кнізе водгукаў" можна вывучаць геаграфію планеты: Аўстралія, Германія, Бельгія, Куба, Польшча, Румынія, ЗША, Японія, Бразілія... З гэтых ды іншых краін пабывалі тут госці. З цікавасцю наведваюць музей і землякі, прынамсі, школьнікі.

Ужо нават не верыцца, што 30 гадоў назад, праз вялікія праблемы купка энтузіястаў з Польшчы ды Беларусі вызначала дакладнае месца знаходжання ўбельскага падмурка. Не верыцца, што сярод тубыльцаў хадзілі чуткі, быццам бы ў спаленым фальварку жыў нейкі памешчык, пан, вакол імя якога ствараецца неўразумелы шум... Не верыцца, што ў далёкай Японіі, у Токіо, Інстытут славянскай культуры назвалі імем С. Манюшкі, што да Талінскага порта прыпісана рыбалавецкая плаўбаза, якая працуе ў Атлантыцы і якая названа імем Манюшкі, — а на радзіме кампазітара ягонае імя ледзь не было забыта!

Васіль Васільевіч, які нядаўна абраны дэпутатам і цяпер працуе старшынёй Кліноцкага сельсавета, з радасцю паведамляе, што справу, якую распачаў, ён перадаў дачцэ Ірыне. Кватэра настаўніка была некалі ў будынку школы, так што Ірына, можна сказаць, вырасла побач з музеем, успрымае яго як часцінку роднага дома. Яна з дзяцінства ведае ўсе экспанаты, сама некалі дапамагала афармляць інтэр'ер, сартаваць пошту. У яе добрая адукацыя: Мінскае музычнае вучылішча плюс гістарычны факультэт Дзяржаўнага педагагічнага інстытута імя М. Горкага. Сёлетні жнівень для Ірыны Несцяровіч — месяц навуковай стажыроўкі ў Польшчы...

А яшчэ яна як новы дырэктар музея (нядаўна ён уключаны ў аб'яднанне літаратурных музеяў Беларусі і лічыцца Убельскай філіяй) мае шмат клопатаў у сувязі з планам аднаўлення колішняй сядзібы. Вядома, цяперашні музей — не проста сховішча найбагацейшых матэрыялаў (поўны збор твораў кампазітара, якога не мае ніводная бібліятэка рэспублікі; камплекты пласцінак; дакументальныя матэрыялы; рэпрадукцыі работ Манюшкавага бацькі, які быў неблагім мастаком; тэатральныя касцюмы і г.д.). Тут створаны сапраўды гожы, утульны, з густам аформлены куток. Але гэта ўсё ж — не дом Манюшкі. Тым часам набліжаецца чарговы яго юбілей, і ёсць яшчэ цэлых шэсць гадоў, каб рэканструяваць на месцы Убеля сцэны "Манюшкавай калыскі".

Ужо раскапаны падмурак, адведзены 2 гектары зямлі, дзе павінна паўстаць усё тое, што вядома паводле дакументальных апісанняў, графічных малюнкаў. Ёсць і пэўныя сродкі на рэстаўрацыю. Калі зімою сюды прыязджала пані Марыя Фолтын і адкрывала новую мемарыяльную шыльду на сцяне музея, яна перадала 1 тысячу долараў у Беларускі музычны фонд імя С. Манюшкі (яго ўзначаліў вядомы спявак В. Скорабагатаў). Ёсць і будуць новыя грашовыя паступленні.

Тым часам Ірына Несцяровіч працягвае вадзіць экскурсіі па музеі, перакладае біяграфічную літаратуру пра Манюшку (пра яго дасюль няма ні беларускага, ні рускага біяграфічнага даведніка!) і... вырошчвае кветкі — прыкладна такія, якія ўпрыгожвалі інтэр'ер убельскага дома.

Зразумела, С. Манюшка — класік польскай музыкі, хоць жыццё ягонае праходзіла ў плённым супрацоўніцтве з В. Дуніным-Марцінкевічам, у Мінску, Вільні, а ў Варшаве — толькі апошнія 12 гадоў. І без падтрымкі палякаў вяртанне ягонага імя, ягонай творчасці ў кантэкст беларускіх культурна-гістарычных арыенціраў было б наўрад ці такім імклівым.

Станіслаў Манюшка — гэта перш за ўсё музыка. І яна ўжо больш упэўнена гучыць не толькі па ўсім свеце, а і на Беларусі. У праграме II Міжнароднага фестывалю "Адраджэнне беларускай капэлы" быў цэлы канцэрт пад назваю "Манюшка на радзіме", які падрыхтавалі спявак Віктар Скорабагатаў ды канцэртмайстар Ганна Каржанеўская, а пракаменціраваў вядомы літаратар, навуковец Уладзімір Мархель — аўтар перакладаў большасці тэкстаў вакальнай лірыкі Манюшкі на беларускую мову.

Фрагменты гэтай праграмы прагучалі і непадалёк ад Убеля, калі з нагоды візіту Марыі Фолтын адбылася сустрэча-канцэрт у клубе мясцовага санаторыя, з удзелам Віктара Скорабагатава ды Ганны Каржанеўскай, салістаў опернага тэатра Ніны Казловай ды Міхаіла Жылюка з канцэртмайстрам Ларысай Максімавай. Пані Фолтын тады ж запрасіла нашых артыстаў на чарговы Манюшкаўскі фестываль. Яны выступілі там і вярнуліся ў Мінск з трыумфам, узрушаныя цёплым прыёмам і заклапочаныя новымі творчымі планамі.

Хто ведае, можа, частка гэтых планаў ажыццявіцца і ў Манюшкі на радзіме, калі будзе адноўлены сам дом. Гаспадыняю ж у тым доме стане, канечне, музыка. Дык, можа, загучаць сярод унікальных музейных экспанатаў канцэрты "фірменнага" Убельскага фестывалю імя С. Манюшкі? Пажывём — пабачым...

Святлана БЕРАСЦЕНЬ.

Галіна МАКАРАВА

Беларускае тэатральнае мастацтва панесла вялікую страту. 28 верасня на 74-м годзе жыцця пасля цяжкай і працяглай хваробы памерла выдатная беларуская актрыса, народная артыстка СССР, народная артыстка Беларусі Галіна Макарава.

Галіна Кліменцьеўна Макарава нарадзілася 27 снежня 1919 года ў Старобіне Слуцкага павета Мінскай губерні, у сялянскай сям"і. У 1930 годзе скончыла студыю БДТ-1, і ўсё яе сцэнічнае жыццё прайшло ў Беларускім дзяржаўным акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы. Таленту Галіны Кліменцьеўны была ўласцівая дабрыня і псіхалагічная змястоўнасць, шчодрасць і выразнасць пластычнага ўвасаблення, праўдзівасць і шырыня творчага дыяпазону. Не адно пакаленне гледачоў захаплялася яе бліскучым майстэрствам. За сваё доўгае артыстычнае жыццё яна стварыла шмат цудоўных вобразаў, кожны з якіх — выдатная старонка ў гісторыі нацыянальнага тэатра. Лёс жанчыны-маці, жанчыны-працаўніцы складаў асноўную тэму творчасці актрысы. Добра ведаючы жыццё простых людзей, блізка прымаючы да сэрца ўсе іх трывогі і клопаты, Г.Макарава здолела выказаць самыя запаветныя памкненні і жаданні свайго народа. Скіраваная на праўду жыцця, на выяўленне глыбінь народнага духу ў ствараемых ёю вобразах, Галіна Кліменцьеўна заўсёды заставалася нацыянальнай актрысай у кожнай сваёй сцэнічнай рабоце. Найбольш ярка раскрыўся талент актрысы на матэрыяле беларускай драматургіі: Агата ("Паўлінка" Я.Купалы), Юля ("З народам" К.Крапівы), Кузняцова ("У ціхім завулку" А.Маўзона), Дзятлічыха ("Людзі на балоце" І.Мележа), Дар"я ("Апошні шанц" В.Быкава), Праскоўя ("Адкуль грэх?" А. Петрашкевіча), Ганна ("Вечар" А.Дударава).

Асаблівая заслуга належыць Галіне Кліменцьеўне за багатае і мнагаколернае ўвасабленне жаночых вобразаў з камедый А.Макаёнка, які шмат роляў пісаў спецыяльна для яе.

Вялікім здабыткам беларускай драматычнай сцэны сталі ролі, выкананыя Галінай Кліменцьеўнай у спектаклях па класічнай драматургіі У.Шэкспіра, А.Астроўскага, М.Горкага, вельмі многа было зроблена ў кіно і на тэлебачанні.

Патрабавальная да свайго таленту, Галіна Кліменцьеўна была бескампрамісная і прынцыповая ў ацэнках мастацкіх вартасцей драматургічных твораў і працы сваіх калег. Да яе гарнулася творчая моладзь, знаходзячы ў ёй аўтарытэтнага настаўніка.

За творчыя поспехі актрыса была ўзнагароджана ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, сярэбраным медалём імя А.Папова, шэрагам іншых узнагарод.

Светлы вобраз Галіны Кліменцьеўны Макаравай — выдатнай дзяячкі нацыянальнай беларускай сцэны назаўсёды застанецца ў нашых сэрцах, гаворыцца ў некралогу, падпісаным кіраўнікамі ўрада і дзеячамі культуры Рэспублікі Беларусь.

Незвычайны інтэр"ер краязнаўчага музея, створанага ў Сакольніцкай сярэдняй школе Крычаўскага раёна. Ён аформлены і стылізаваны пад "беларускую хатку". Сцены з бярвёнаў упрыгожваюць вышытыя ручнікі, нацыянальныя касцюмы, іконы, даматканыя дыванкі і карункі ручной работы. Тут часта збіраюцца на спеўкі і вячоркі мясцовыя жыхары.

НА ЗДЫМКУ: на вячорках у "беларускай хатцы".

Фота В. БЫСАВА.

ТРЫ ПАКАЛЕННІ "ПАЎЛІНАК"

Тэатральная грамадскасць сталіцы адзначае юбілейную дату: 50 год на сцэне Беларускага акадэмічнага тэатра Купалаўская "Паулінка". І гэта супала з адкрыццём тэатральнага сезона. З такой нагоды трупа акцёраў тэатра наведала Літаратурны музей паэта. Гасцей цёпла сустрэла пляменніца Я.Купалы Ядвіга Раманоўская. Яна ўспомніла, як яе маці, сястра Я.Купалы Л.Д. Раманоўская, расказвала аб прыездзе Я.Купалы ў Акопы, як пісалася п'еса.

Нам вядома, што "Паўлінка" была завершана ў Акопах у 1912 годзе. У Купалы спачатку была думка напісаць празаічны твор пад назвай "А вербы шумелі". У лісце да Б.Эпімах-Шыпілы Янка Купала паведамляў: "Напісаў у двух актах камедыю, каторую чытаў пану Лявіцкаму (Ядвігіну Ш.), і ён казаў, што напісана дарэчы. Камедыя называецца "Паўлінка", напісана прозай, з шляхецкага жыцця".

Упершыню п'еса была пастаўлена ў Вільні 27.1.1913 на вечарынцы Беларускім музычна-драматычным гуртком. Ролю Паўлінкі выконвала С.Маркевіч (Маркевічанка). Крыху пазней "Паўлінка" была паказана ў Пецярбургу Беларускім навукова-літаратурным гуртком студэнтаў у пастаноўцы артыста Александрынскага тэатра К.Бэкін-Драздова.

З адкрыццём Беларускага дзяржаўнага тэатра (з 1944 года Беларускі тэатр імя Янкі Купалы) спектакль пастаўлены купалаўцамі. Прэм'ера адбылася ў Томску (1943 год), дзе ў той час у эвакуацыі знаходзіўся тэатр. І вось 50 гадоў "Паўлінка" не сыходзіць з яго сцэны.

На сустрэчы ў музеі з успамінамі выступіла заслужаная артыстка Рэспублікі Беларусь Алена Рынковіч. Яна прыгадала свайго бацьку, Васіля Рынковіча, з якім Я.Купала запісваў народныя песні на Лагойшчыне. Старэйшая артыстка тэатра Стафанія Станюта сказала сваё шчырае слова пра жонку Я.Купалы — Ул.Луцэвіч, якую добра ведала. Стафанія Міхайлаўна ўспомніла і Янку Купалу, вершы якога ў маладосці чытала на беларускім радыё.

Пра першую выканаўцу ролі "Паўлінкі" ў Пецярбургу і сваю былую настаўніцу Паўліну Мядзёлку гаварыла артыстка тэатра Галіна Бальчэўская.

І канешне, як не ўспомніць галоўную гераіню купалаўскай камедыі — Паўлінку. На сустрэчы прысутнічалі тры пакаленні выканаўцаў гэтай ролі: Біруга Дакальская, Ала Доўгая, Зоя Белахвосцік, якія ўдзячны лёсу, што ім пашчасціла працаваць у тэатры, несці веліч і хараство купалаўскай гераіні.

Лірычнай беларускай песняй прывітаў гасцей Дома Купалы паэт-бард Алег Атаманаў. Зала была ў захапленні ад шчырасці і цеплыні сустрэчы.

Да яе супрацоўнікамі музея падрыхтавана выстава з фондаў музея пра гісторыю пастановак спектакля.

Марыя ЧАБАТАРЭВІЧ.

У ГЭТАЙ ШКОЛЕ ВУЧЫЛІСЯ ЗОРКІ НАШАЙ ПАЭЗІІ

ПОЗВЫ ЖАЛЕЙКІ

У выхадны перачытаў двухтомнік беларускага пісьменніка Станіслава Шушкевіча — бацькі Старшыні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь С.С.Шушкевіча. З нарыса пра Я.Купалу "Сустрэча ў Ляўках" выпісаў такія словы:

"Здавалася, што ніхто не слухае мяне, а ўсе глядзяць на старыя бацькоўскія боты — неданоскі, на зношаны касцюмчык з латкамі на локцях. У канцы прывітання я зарыфмаваў некалькі радкоў. У іх успамінаўся панскі двор Сенніца пад Мінскам, той двор, у якім на чужой зямлі прыходзілася працаваць бацьку будучага народнага песняра Янкі Купалы. У гэтым жа двары парабкавалі мае бацькі, і тут прайшла частка майго маленства..."

І Янку Купалу, і Станіслава Шушкевіча вучыла ў гэтай вёсцы настаўніца Алімпіяда Сонцава. Менавіта яна разбудзіла ў тых двух хлопчыкаў паэтычны талент. З гэтымі фактамі я пазнаёміў фотакарэспандэнта. Ён і прапанаваў заглянуць у сённяшнюю Сенніцу. Дамоў вярталіся з добрым фатаграфічным "уловам". І цяпер тут не забываюць маленькага Яся — так у дзяцінстве называлі Купалу. Дарэчы, гэтай школе прысвоена імя народнага песняра. Тут адкрыты музей Янкі Купалы, дзе сабрана шмат экспанатаў. Вось які запіс зрабіў у кнізе водгукаў музея народны пісьменнік Рэспублікі Беларусь Васіль Быкаў: "Вельмі правільна і правамерна захоўваць усё, што звязана з імем Вялікага Паэта, і ў гэтым сэнсе сеннінцы робяць важную і ўдзячную справу. Поспеху вам і плёну — настаўнікі, вучні..."

Гасцямі музея былі прадстаўнікі Італіі, Францыі, Японіі, Індыі, Англіі, Германіі. У многіх класах даводзілася чуць вершы Янкі Купалы. Асабліва часта гучаў "Як вазьму жалейку ў рукі", у аснове якога — спроба паэта асэнсаваць маштабнасць народнага таленту, ролю і месца мастацтва ў жыцці. Можа, таму, што гэты інструмент зачароўвае і сённяшніх вучняў, сведчыць аб таленавітасці іх прадзедаў.

Увайшоўшы ў пакой музея, звяртаеш увагу на партрэт Янкі Купалы, які напісаў вучань 9-га класа Сяргей Баршчэўскі. І падумалася: школа ганарыцца, што тут вучыліся будучыя паэты, хочацца верыць, што выхаваюць тут і мастакоў, артыстаў, кампазітараў. Справа ў тым, што ў гэтай школе працуюць фальклорна-тэатральныя класы. Планы навучання распрацаваны сумесна з Мінскім інстытутам культуры. Дарэчы, працуюць тут два кандыдаты навук. З адным з іх, Ільёй Сучковым, адбылася гутарка.

— Сёння нельга нешта вырашыць на самадзейным узроўні. Калі мы сапраўды думаем аб нацыянальнай школе, то трэба абапірацца не на энтузіястаў, трэба ствараць умовы для ўсіх настаўнікаў, — сказаў ён.

Гэтыя пытанні ў школе — на першым плане. Тут варта адзначыць, што гэта навучальная ўстанова пабудавана некалькі гадоў таму назад і адпавядае самым сучасным патрабаванням. І яшчэ аб адным. Сенніцкая СШ, бадай, адзіная ў рэспубліцы, якая ўзводзіць дамы для сваіх педагогаў, не патрабуючы грашовых сродкаў ні ў райвыканкома, ні ва ўрада. Якім чынам? Дырэктар школы А.Кучароў мае дзве вышэйшыя адукацыі: педагагічную і будаўнічую. Ён асабіста распрацаваў праект шасцікватэрнага дома, мясцовы сельскі Савет выдзеліў пад яго зямлю. Фінансуе будоўлю спонсар — малое прадпрыемства "Вязынка" (назва вёскі, дзе нарадзіўся народны пясняр Янка Купала. Заўважце, як тут высока ўшаноўваюць класікаў роднай літаратуры), якому школа перадае некалькі кватэр. Карацей кажучы, кожны ў выйгрышы. Прыклад варты перайманне.

З вялікай любоўю гаварыў Янка Купала пра сваю настаўніцу А.Сонцаву. Ён, як адзначаў С.Шушкевіч, захаваў пра яе шмат добрых успамінаў. Заслугоўваюць удзячнасці і тыя педагогі, якія цяпер працуюць у Сенніцы. Гэта — Т.Бусло, Ф.Таранава, Н.Жалезна, Н.Лапо і інш. Кожная з іх — удумлівы выхавальнік падрастаючага пакалення. Займаецца ў гэтай школе больш як 800 вучняў. Усім створаны выдатныя ўмовы для вучобы. Тут даўно адмовіліся ад стандартных урокаў. Арганізавана шмат гурткоў, у якіх дзеці развіваюць свае здольнасці.

Ды ці раскажаш аб усім у адным фотарэпартажы пра навучальную ўстанову, якую ўзначальваюць ініцыятыўныя людзі, у якой калісьці вучыліся зоркі нашай паэзіі.

Уладзімір КОБРЫН.

НА ЗДЫМКАХ: выступае інструментальны ансамбль; у камп"ютэрным класе; школьны музей Янкі Купалы.

Фота Віктара СТАВЕРА.

СПОРТ

ЗА ЕЎРАПЕЙСКІЯ КУБКІ

Восень — час еўрапейскіх кубкавых сустрэч. У некалькіх з іх выступілі і беларускія каманды.

На жаль, не ўсе яны змаглі пераадолець першы бар"ер. Гэта тычыцца футбалістаў. Так, гродзенскі "Нёман" у гасцях прайграў швейцарскаму "Лугана". А выйграў дома, але ўступіў па суме мячоў і выбыў з розыгрышу Кубка ўладальнікаў Кубкаў еўрапейскіх краін.

Не пашанцавала ў першым туры і мінскім дынамаўцам, якія таксама па суме дзвюх сустрэч вымушаны былі саступіць дарогу нямецкаму "Вердэру".

Затое парадавалі гандбольныя клубы нашай рэспублікі. Свае стартавыя сустрэчы мінскія "Політэхнік" і СКА выйгралі больш чым пераканаўча. Студэнткі з Беларусі ў гасцях разгромілі кіпрскую каманду "Кефалаўрысас" з лікам 33:14, а армейцы дома — балгарскую "Беласіцу" — 32:16.

ПАД НОВАЙ НАЗВАЙ

Многія гады ў былым СССР праводзіліся першынствы і чэмпіянаты па мнагабор"ю комплексу ГПА. Цяпер гэтыя спаборніцтвы атрымалі назву паліятлон. Значна расшырылася і іх геаграфія. Так, з былых усесаюзных яны перараслі ў міжнародныя. Сталі праводзіцца і чэмпіянаты свету.

На першым, што прайшоў у Чарнігаве, каманда нашай рэспублікі заняла трэцяе месца. А нядаўна паднялася на ступеньку вышэй.

Асабліва вызначыліся беларускія спартсмены ў асабістым заліку. Чэмпіёнамі свету сталі Дар"я Шаплыка, Рыгор Маслій, Аляксандр Прыгажаеў і Галіна Галавіна.

КАБ ТАК І ДАЛЕЙ

Нядрэнна выступаюць на міжнародных і ўнутраных спаборніцтвах беларускія баскетбалісты. Спартсменкі мінскага "Гарызонта" ў чэмпіянаце Балтыйскай лігі пасля першага круга ўпэўнена займаюць другое месца.

Баскетбалісты РТІ з Мінска ўдзельнічаюць у чэмпіянаце МПБЛ і таксама ўваходзяць у лідзіруючую групу каманд. Патэнцыяльныя магчымасці ў нашай каманды вялікія. Аб гэтым сведчыць апошняя перамога над моцным клубам "Калеў" з Таліна. Лік сустрэчы — 95:66 на карысць мінчан.

ДА ГЭТАГА ЎЖО ПРЫВЫКЛІ

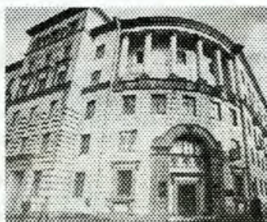
У чэмпіянаце МХЛ мінскі клуб знаходзіцца, як кажуць, у залатой сярэдзіне: восем гульняў — восем ачкоў.

А можна было б мець і больш. Справа ў тым, што перад чэмпіянатам каманду пакінулі некалькі моцных ігракоў. Гэта Аляксандр Журык, Сяргей Алімпіеў і інш., якія цяпер гуляюць і ў камандах былога Саюза, і за акіянам — у НХЛ. Праўда, да такіх "хібаў" нам ужо не прывыкаць, бо попыт на хакеістаў Беларусі штогод вялікі. Толькі, на жаль, нам ад гэтага не лягчэй. Наперадзе не толькі гульні ў чэмпіянаце МХЛ, але не за гарамі і больш адказныя спаборніцтвы.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства "Радзіма").

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках "Голасу Радзімы", не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і звярстана ў камп'ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты "Вечерний Минск". Аддрукавана ў друкарні "Беларускі Дом друку". Індэкс 63854. Зак. 1401. Падпісана да друку 4. 10.1993 г.